

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Вдовенко Н. М., Павленко М. М.

Методичні вказівки

з вивчення дисципліни «Економіка рибогосподарських підприємств»
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ОПП «Водні біоресурси та аквакультура» за спеціальністю
Н5 «Водні біоресурси та аквакультура» галузі знань Н «Сільське, лісове,
рибне господарство та ветеринарна медицина»



КИЇВ-2026

УДК 639.2:658](075.8)

ББК 47.2я73

В 25

*Рекомендовано до видання вченою радою
факультету тваринництва та водних біоресурсів
(Протокол № 7 від 19 березня 2026 року)*

Рецензенти:

Кваша С. М., д.е.н., проф., академік Національної академії аграрних наук України, проректор з навчальної і виховної роботи Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Світельський М. М., кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри ботаніки, біоресурсів та збереження біорізноманіття Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Вдовенко Н. М., Павленко М. М.

Економіка рибогосподарських підприємств. Методичні вказівки з вивчення дисципліни «Економіка рибогосподарських підприємств» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП «Водні біоресурси та аквакультура» за спеціальністю Н5 «Водні біоресурси та аквакультура» галузі знань Н «Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина». Київ: РВВ НУБіП України. 2026. – 72 с.

У методичних вказівках з вивчення дисципліни «Економіка рибогосподарських підприємств» наведено основні економічні показники діяльності підприємств у сфері рибного господарства та аквакультури. Розкрито питання підвищення ефективності використання трудових, матеріальних і водних біоресурсів. Подано характеристику ресурсного забезпечення, зокрема водних об'єктів, основних і оборотних засобів рибогосподарських підприємств. Визначено підходи до оцінювання ефективності діяльності суб'єктів рибогосподарського сектору економіки.

Підписано до друку 05.05.26

Формат 60x84\16

Ум. друк. арк. 4,2

Наклад 50 прим.

Зам. № 260266

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України

вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041

тел.: 527-81-55

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Модуль 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІКИ РИБОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	5
Тема 1. ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ І ЗАДАЧІ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОНОМІКА РИБОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ»	5
Тема 2. СИРОВИННІ РЕСУРСИ РИБОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	15
Тема 3. ТРУДОВІ РЕСУРСИ, ПРАЦЯ ТА ЇЇ ОПЛАТА. ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ В РИБНОМУ ГОСПОДАРСТВІ	17
Тема 4. МАТЕРІАЛЬНІ РЕСУРСИ РИБОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ГОСПОДАРСТВА	27
Тема 5. ОСНОВНІ, ОБОРОТНІ ЗАСОБИ І ФОНДИ ОБІГУ В РИБНОМУ ГОСПОДАРСТВІ	33
Модуль 2. ЕФЕКТИВНІСТЬ РИБОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА	44
Тема 6. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА І СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ	44
Тема 7. КІНЦЕВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ РИБОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	48
Тема 8. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ РИБОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	53
Тема 9. ЦІНОУТВОРЕННЯ І ЦІНИ НА ПРОДУКЦІЮ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА	66

ВСТУП

В умовах розвитку ринкових відносин особливого значення набувають економічні аспекти функціонування рибогосподарських підприємств, вирішення яких сприяє підвищенню ефективності виробництва, раціональному використанню ресурсів та забезпеченню конкурентоспроможності продукції. Рибогосподарська галузь є важливою складовою аграрного сектору економіки, що відіграє значну роль у формуванні продовольчої безпеки та забезпеченні населення якісною рибною продукцією.

Навчальна дисципліна «Економіка рибогосподарських підприємств» спрямована на вивчення закономірностей функціонування та розвитку підприємств рибної галузі, дослідження дії економічних законів, формування системи виробничих відносин в умовах різноманітності форм власності та господарювання. Особлива увага приділяється питанням ефективного використання трудових, матеріальних і природних ресурсів, а також оцінці результатів господарської діяльності.

Вивчення дисципліни є важливим елементом підготовки фахівців, здатних працювати в умовах сучасного ринкового середовища, приймати обґрунтовані економічні рішення та забезпечувати стабільний розвиток рибогосподарських підприємств. Отримані знання сприяють формуванню економічного мислення, орієнтованого на підвищення ефективності виробництва, якості продукції та розширення ринків збуту.

Метою навчальної дисципліни є формування у здобувачів системи знань щодо економіки рибогосподарських підприємств, оволодіння методами економічного аналізу та оцінювання результатів їх діяльності, а також розвиток навичок ефективного управління виробничими процесами.

Основними завданнями дисципліни є підготовка фахівців, здатних організовувати виробництво, здійснювати економічний аналіз діяльності підприємств, визначати резерви підвищення ефективності, забезпечувати раціональне використання ресурсів та впроваджувати сучасні підходи до ведення господарської діяльності.

МОДУЛЬ 1

Теоретико-методологічні засади економіки рибогосподарських підприємств

Тема 1. Предмет, методи і задачі навчальної дисципліни «Економіка рибогосподарських підприємств»

Мета: закріпити теоретичні поняття про рибогосподарську галузь систему АПК та її народногосподарське значення.

Методичні рекомендації: студенту потрібно скористатися навчальними публікаціями (підручниками, навчальними посібниками тощо), щоб розглянути основні поняття про рибогосподарську галузь систему АПК та її народногосподарське значення.

Завдання: 1) кожен студент має підготуватися до практичного заняття по лекційному матеріалу; 2) скористатися додатковими джерелами інформації 3) опрацювати відповідну рекомендовану літературу; 4) подати підготовлений матеріал, винесений на практичне заняття.

Теоретичні відомості:

Рушійною силою виробництва є потреби суспільства. Щоб їх задовольнити, потрібні ресурси – матеріальні, земельні, водні, _____. Лише за їх допомогою можна виробити необхідні _____ та задовольнити потреби людей.

Ресурси – це продуктивні сили, які існують у тісній взаємодії з виробничими відносинами і в цій єдності створюють спосіб _____.

Розрізняють виробничі та економічні відносини.

Виробничі відносини охоплюють стосунки між людьми в процесі виробництва, _____, обміну, _____.

Економічні відносини виходять за межі матеріального _____ і характеризують також соціальний стан суспільства (якість _____, рівень освіти, _____).

Практичного використання в економіці рибогосподарського підприємства набули такі _____ методи економічних досліджень: монографічний, розрахунково-конструктивний, нормативний, _____, економіко-_____, _____, економіко-статистичний, абстрактно-логічний.

Завдання 1: Вставити правильне визначення (наведено нижче):

Монографічний метод _____

Використовується у процесі детального вивчення окремих спостережень, обраних об'єктом спеціального дослідження. Його застосування дозволяє виявити тенденції, можливості зростання економіки рибогосподарського підприємства.

Розрахунково-конструктивний метод _____

Розрахунково-конструктивний метод передбачає розробку кількох варіантів вирішення економічної _____, їх оцінку з наступним вибором найкращого з них. Цей метод включає багато прийомів, що забезпечують відносну точність економічних прогнозів і _____ показників.

Нормативний метод _____

Експериментальний метод _____

Організація і проведення наукового експерименту, особисті спостереження забезпечують високу достовірність дослідження, глибоке вивчення процесів, що відбуваються.

Економіко-математичний метод _____

Балансовий метод _____

Економіко-статистичний метод _____

Абстрактно-логічний метод _____

Визначення до завдання 1.

а) використовується для всебічного й глибокого вивчення окремих явищ, процесів та виявлення причинно-наслідкових зв'язків їх розвитку.

б) передбачає розробку економічних нормативів витрат праці, матеріальних ресурсів, капітальних вкладень, що використовуються при плануванні і прогнозуванні рибогосподарського виробництва, аналізі його фактичного стану.

в) широко застосовують для прогнозування та планування рибогосподарського виробництва й економічних процесів розвитку.

е) застосовується для оптимізації рибогосподарського виробництва, під час прогнозування важливих параметрів економічного розвитку і кількісної оцінки впливу тих або інших факторів на результат за наявності кореляційних зв'язків і взаємозалежностей.

ж) використовується для планування й аналізу економіки на різних рівнях з метою встановлення пропорційності в її розвитку і своєчасного виявлення диспропорцій у процесі досягнення поставленої мети. За його допомогою оцінюються темпи та пропорції відтворення на рибогосподарських підприємствах.

г) передбачає постановку експериментів, що розглядаються як практичний крок до перевірки теоретично осмислених проблем. Експерименти повинні базуватися на точних розрахунках, реальних передбаченнях, підтверджувати правильність теоретичних розробок, уточнювати їх або ж спростовувати.

є) використовують під час вивчення процесів, фактів, масових явищ, виявленні тенденцій та закономірностей їх розвитку. Він дає можливість встановити кількісний вплив окремих факторів на досліджуваний результат, виявити головні чинники, що зумовили зміни в перебігу економічних процесів

д) використовується на всіх стадіях вирішення економічних проблем. За його допомогою формулюються категорії, поняття, економічні теорії і гіпотези, висновки та науково-практичні рекомендації.

З метою вивчення економічних явищ широко застосовуються прийоми і методи статистики: порівняння, статистичних групувань, кореляційного аналізу.

Економічні показники – це інформаційний носій певних кількісних та якісних характеристик економічних явищ і процесів.

Завдання 2: Вписати визначення:

Індукція _____

Дедуція (від латинського “deductio” – виведення) – одна із форм висновку від загального до окремого.

Аналіз _____

Наприклад, система виробничих відносин розчленовується на відносини в окремих сферах суспільного відтворення, а у системі продуктивних сил виділяють їх окремі елементи, які підлягають самостійному розгляду.

Так відбувається обґрунтування окремих економічних категорій.

Синтез _____

Синтез дозволяє комплексно дослідити сутність явищ і процесів.

Завдання 3:

1. Матеріальне виробництво вважається головною сферою людської діяльності. Проте у розвинених країнах більш динамічно розвивається нематеріальне виробництво і саме в цій сфері створюється більша частина суспільного продукту.

Чим можна пояснити таку тенденцію розвитку сучасної економіки?

Запишіть пояснення та розв'язок до завдання 3:

Завдання 4. Дехто вважає, що у рибогосподарській галузі існують сприятливі умови для формування ринкових відносин. Існує і протилежна думка: рибогосподарська галузь не може повністю розвиватися за законами ринкової економіки. Чому? Якою має бути поведінка держави щодо рибогосподарських підприємств?

Пояснення:

**Регулювання діяльності вітчизняних
суб'єктів господарювання: основні законодавчі аспекти**

Закон України «Про аквакультуру» від 18.09.2012 № 5293-VI набув чинності з 1 липня 2013 року. Закон діє поряд із Законами України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» від 08.07.2011 № 3677-VI, «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» від 06.02.2003 № 486-VI та «Про тваринний світ» від 13.12.2001 № 2894-III та іншими нормативно-правовими актами.

Закон визначає державну політику у сфері аквакультури, напрями та види аквакультури, права та обов'язки суб'єктів аквакультури, заходи державної підтримки, повноваження органів державної влади та місцевого самоврядування у сфері аквакультури;

врегулює право власності на об'єкти аквакультури, порядок здійснення

рибальства для цілей аквакультури, рибогосподарської меліорації, ведення селекційно-племінної роботи, інтродукції, акліматизації та реакліматизації об'єктів аквакультури, використання чужорідних та немісцевих видів гідробіонтів;

встановлює карантинні вимоги, а також особливі умови здійснення аквакультури та надання рибогосподарського водного об'єкта (його частини), рибогосподарської технологічної водойми, акваторії (водного простору) внутрішніх морських вод, територіального моря, а також акваторії (водного простору) виключної (морської) економічної зони України в користування на умовах оренди для цілей аквакультури.

Аквакультура визначається як сільськогосподарська діяльність із штучного розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури у повністю або частково контрольованих умовах для одержання сільськогосподарської продукції (продукції аквакультури) та її реалізації, виробництва кормів, відтворення біоресурсів, ведення селекційно-племінної роботи, інтродукції, переселення, акліматизації та реакліматизації гідробіонтів, поповнення запасів водних біоресурсів, збереження їх біорізноманіття, а також надання рекреаційних послуг.

За організаційно-технологічними показниками аквакультура може здійснюватися за формами:

- інтенсивною;
- напівінтенсивною;
- екстенсивною.

Основними напрямами отримання товарної аквакультури може бути випасна

індустріальна

ставкова аквакультура

ПАМ'ЯТКА

Дія Закону України «Про аквакультуру» поширюється на відносини у сфері аквакультури, що здійснюються у внутрішніх водних об'єктах (їх частинах), рибогосподарських технологічних водоймах, внутрішніх морських водах, територіальному морі та виключній (морській) економічній зоні України, а також на ділянках суші території України, які використовуються для цілей аквакультури



Увага!



Зверніть увагу на те, що:

За напрямками діяльності аквакультура може здійснюватися з метою:

- отримання товарної продукції аквакультури та її подальшої реалізації (товарна аквакультура);
- штучного розведення (відтворення), вирощування водних біоресурсів, надання рекреаційних послуг.

Випасна аквакультура – це діяльність з екстенсивного вирощування об'єктів аквакультури шляхом вселення різновікових груп гідробіонтів, одержаних в умовах аквакультури, в рибогосподарські водні об'єкти (їх частини) для підвищення ефективності використання їх біопродукційного потенціалу.

Для здійснення випасної аквакультури використовуються рибогосподарські водні об'єкти (їх частини), рибогосподарські технологічні водойми при цьому не використовуються.

Випасна аквакультура здійснюється за екстенсивною формою за відсутності негативного впливу на навколишнє природне середовище.

Індустріальна аквакультура визначається як діяльність зі штучного розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури з використанням рибницьких і плавучих садків, рибницьких басейнів, інших технологічних пристроїв, у тому числі із застосуванням установок замкнутого водопостачання.

Для здійснення індустріальної аквакультури, у тому числі морської аквакультури, використовуються рибницькі басейни, рибницькі садки, акваріуми, а також частини водних об'єктів із застосуванням спеціальних технологічних пристроїв – плавучих садків, колекторів для моллюсків, установок замкнутого водопостачання.

Ставкова аквакультура – це діяльність з розведення, утримання та вирощування об'єктів аквакультури з використанням рибницьких ставків, штучно створених водойм (руслових, балочних або одамбованих ставків), відокремлених від материнських водних об'єктів (їх частин), лиманів, обводнених торфових кар'єрів.

Суб'єктами аквакультури є юридичні чи фізичні особи, які здійснюють рибогосподарську діяльність у сфері аквакультури.

ПАМ'ЯТКА

Для здійснення ставкової аквакультури використовують рибогосподарські технологічні водойми, руслові, балочні та одамбовані рибницькі ставки, штучно відокремлені від материнських водних об'єктів (їх частин), обводнені торфові кар'єри в умовах рибницьких господарств (риборозплідники, нерестово-вирощувальні, товарні, повносистемні господарства).

Ставкова та індустріальна аквакультура передбачають вирощування об'єктів аквакультури у штучно створених, повністю або частково контрольованих умовах з використанням напівінтенсивної та інтенсивної форм аквакультури

Суб'єкти аквакультури здійснюють користування:

- рибогосподарськими водними об'єктами (їх частинами);
- рибогосподарськими технологічними водоймами;
- акваторією (водним простором) внутрішніх морських вод, територіального моря, виключної (морської) економічної зони України;
- земельними ділянками, на яких розташовані рециркуляційні системи аквакультури та інше.

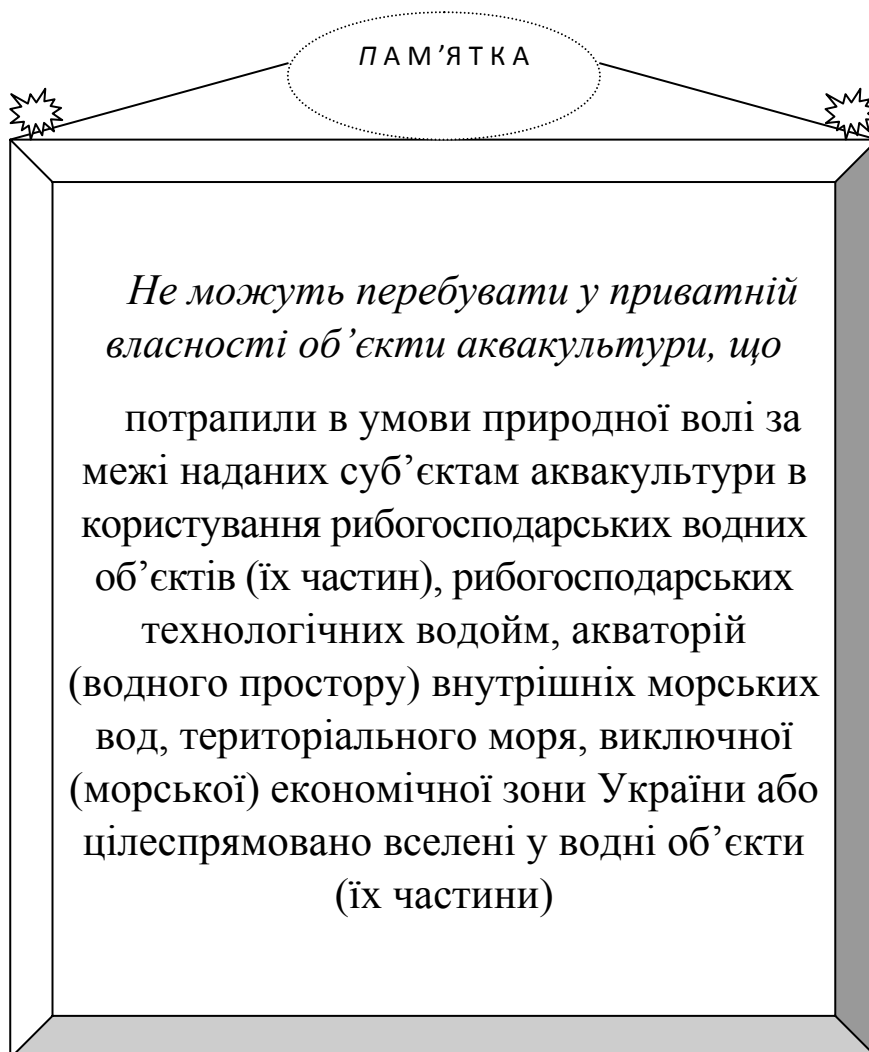
Суб'єкти аквакультури зобов'язані:

- ☀ додержуватися нормативно-правових актів у сфері аквакультури;
- ☀ не допускати погіршення екологічного середовища та умов існування водних біоресурсів у результаті своєї діяльності;
- ☀ подавати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, звітну інформацію щодо обсягів виробництва продукції аквакультури у визначені строки за формами, затвердженими в установленому порядку подавати центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері рибного господарства, інформацію стосовно намірів розведення, вирощування чужорідних та немісцевих видів гідробіонтів;
- ☀ дотримуватися під час здійснення заходів із вселення, переселення, інтродукції, акліматизації та реакліматизації водних біоресурсів у водних об'єктах (їх частинах) вимог Закону;

- ☀ проводити заходи рибогосподарської меліорації;
- ☀ здійснювати заходи з профілактики і боротьби із захворюваннями та загибеллю об'єктів аквакультури;
- ☀ не допускати несанкціонованого, у тому числі випадкового, потрапляння чужорідних, немісцевих та генетично змінених організмів у водні об'єкти.

Позиціонування рибальства та аквакультури у КВЕД

Секція А – «Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство» складається з 3 розділів. Розділ 03 «Рибальство та розведення аквакультури» – складається з двох груп, кожна з яких деталізована за видами діяльності (морська та прісноводна аквакультура) і має наступну структуру (рис. 1).





*Об'єктами аквакультури є гідробіонти,
що використовуються з метою розведення, утримання та вирощування
в умовах аквакультури*



Запитання для самоконтролю

1. Яке значення має рибогосподарське виробництво для економіки України?
2. Наведіть специфічні риси, які притаманні рибному господарству як галузі суспільного виробництва.
3. Назвіть специфічні методи дослідження, які використовуються при вивченні навчальної дисципліни «Економіка рибогосподарських підприємств»?
4. Охарактеризуйте структуру рибогосподарського підприємства?

Тема 2. Сировинні ресурси рибогосподарського виробництва

Мета: закріпити теоретичні поняття про сировинні ресурси рибогосподарського виробництва в Україні.

Методичні рекомендації: студенту необхідно скористатися навчальними публікаціями (підручниками, навчальними посібниками тощо) для вивчення основних понять щодо сировинних ресурсів і водних фондів рибогосподарського виробництва в Україні.

Завдання: 1) кожен студент має підготуватися до практичного заняття по лекційному матеріалу; 2) скористатися додатковими джерелами по цій темі; 3) опрацювати відповідну рекомендовану літературу; 4) подати підготовлений матеріал, винесений на практичне заняття.

Теоретичні відомості:

Сировиною називається будь-який предмет праці, на видобуток або виробництво якого була витрачена людська праця. Риба, як і інші водні об'єкти промислу, належить до природних ресурсів. Сировиною вона стає, якщо добута або вирощена в рибогосподарських підприємствах і бере участь у виробничому процесі з виробництва готової продукції. Сировиною, в рибному господарстві, переважно є напівфабрикат, тобто сирий матеріал (риба-сирець), який пройшов первинну обробку і переданий іншому підприємству на дороблення або подальшої переробки.

Під терміном *рибні ресурси* мають на увазі тварин, риб і нерибні об'єкти водойми, які при певному рівні розвитку продуктивних сил достатньою мірою вивчені і можуть бути використані для задоволення матеріальних потреб суспільства. Отже, ця категорія не природна, а головним чином економічна.

Водні біологічні ресурси (риба та інші водні живі ресурси) – це сукупність організмів, життя яких неможливе без перебування (знаходження) у воді.

До *водних живих ресурсів* належать прісноводні, морські, анадромні та катадромні риби на всіх стадіях розвитку; круглороті, морські ссавці; водні безхребетні, у тому числі молюски, ракоподібні, черви, голкошкірі, губки, кишковопорожнинні, наземні безхребетні у водній стадії розвитку, водорості та інші водні рослини.

Біологічні ресурси водного середовища залежно від ступеня вивченості, доступності та етапності освоєння доцільно поділити на:

1. *Загальні біоресурси* включають у себе всі можливі запаси водних організмів, які на даному рівні продуктивних сил певною мірою вивчені та можуть бути використані для задоволення потреб суспільства.

2. *Потенційні біоресурси* – це частина загальних біоресурсів, які мають споживчі властивості та теоретично можуть бути використані промисловістю без шкоди для їх відтворення. Проте через недостатнє виявлення та інші технічно-економічні причини вони ще малодоступні і не можуть бути залучені до господарського обороту. Потенційні ресурси – це резерв для довгострокового планування їх використання.

3. *Виявлені біоресурси* – це частина добре вивчених ресурсів, які при відповідному рівні розвитку техніки економічно доцільно використовувати з метою задоволення потреб суспільства. Такі ресурси є резервом для середньострокового планування їх освоєння. Межі між потенційними і виявленими біоресурсами надто рухливі та піддаються значним коливанням у часі і просторі.

4. *Сировинна база* – це та частина виявлених біоресурсів водного середовища, яка нині залучена або може бути залучена в господарський оборот.

Сировинна база – це економічно обґрунтована частина біологічних ресурсів водойм, яка використовується без нанесення шкоди для їх природного відтворення.

Сировинні ресурси – це лише природна основа сировинної бази, природний базис. Сировинні ресурси водойм є важливою умовою формування сировинної бази.

Задачі:

1. Як відомо, біологічні ресурси водного середовища залежно від ступеня вивченості, доступності та етапності освоєння поділяються на чотири категорії: загальні, потенційні і виявлені біоресурси, а також сировинна база. Вкажіть основні особливості та риси, які їм властиві.

Пояснення: _____

2. У деяких підручниках з економіки рибної промисловості відмічено, що наявність сезонних коливань у видобутку риби має негативний вплив на економіку галузі і перш за все на рівень використання основних засобів. Як це можна пояснити?

Пояснення: _____



Запитання для самоконтролю

1. Що входить до поняття «сировинна база рибогосподарського підприємства»?
2. Перелічити, що належить до біоресурсів водного середовища.
3. Вкажіть, що є основою економічної оцінки природних водойм?
4. Визначте складові водного фонду України.
5. Розкрийте шляхи підвищення ефективності використання водно-ресурсного потенціалу.

Тема 3. Трудові ресурси, праця та її оплата Економічне стимулювання праці в рибному господарстві

Мета: закріпити теоретичні поняття про трудові ресурси рибного господарства.

Методичні рекомендації. Студенту потрібно скористатися навчальними публікаціями (підручниками, навчальними посібниками тощо), щоб розглянути: основні поняття про трудові ресурси рибного господарства.

Завдання: 1) кожен студент має підготуватися до практичного заняття по лекційному матеріалу; 2) скористатися додатковими джерелами інформації для досягнення нижченаведеного плану питань по цій темі; 3) опрацювати відповідну навчальну й довідкову літературу. 4) подати підготовлений матеріал, винесений на практичне заняття.

Теоретичні відомості:

Трудові ресурси – це населення в працездатному віці яке за віком, освітою або фізичним станом відповідає певній сфері діяльності, може виробляти матеріальні блага і надавати послуги.

Ринок праці – це ринок ресурсів праці як товару, рівноважна ціна і кількість якого визначаються взаємодією попиту і пропозиції.

Коефіцієнт найму (K_H) розраховують за формулою:

$$K_H = \text{ЧП}_{\text{ПР}} : \text{ЧП}_{\text{НР}}, \quad (3.1)$$

де $\text{ЧП}_{\text{ПР}}$ – чисельність працівників, прийнятих на роботу до підприємства протягом року; $\text{ЧП}_{\text{НР}}$ – чисельність працівників на підприємстві на початок року.

Коефіцієнт вибуття (K_B) можна розрахувати з виразу:

$$K_B = \text{ЧП}_B : \text{ЧП}_{\text{НР}}, \quad (3.2)$$

де ЧП_B – чисельність вибулих працівників протягом року.

За допомогою вказаних вище показників можна визначити:

темп зміни чисельності працівників на підприємстві (T_3) за формулою:

$$T_3 = (K_H - K_B) \cdot 100 \%, \quad (3.3)$$

коефіцієнт валового обороту робочої сили (O_{PC}) за формулою:

$$O_{PC} = K_H + K_B \quad (3.4)$$

Рух трудових ресурсів рибогосподарського підприємства характеризують також показники:

коефіцієнт необхідного обороту (K_{HO}) визначається як відношення числа робітників, звільнених за даний період за причинами виробничого або загальнодержавного характеру (P_{HO}), в тому числі у зв'язку зі скороченням кількості і переведенням на інші підприємства, вступом на навчання, призовом на військову службу, втратою працездатності, до середньооблікової кількості працівників за той же період (P) у % за формулою:

$$K_{HO} = (P_{HO} : P) \cdot 100 \%, \quad (3.5)$$

коефіцієнт надлишкового обороту, або коефіцієнт плинності кадрів ($K_{ПЛ}$) визначається як відношення числа робітників, звільнених за даний період за власним бажанням, за прогул і інші порушення трудової дисципліни (P_3), до середньоспискової кількості працівників за той же період (P) (у %) за формулою:

$$K_{ПЛ} = (P_3 : P) \cdot 100 \%, \quad (3.6)$$

стабільність, або "відданість" персоналу, тобто середній стаж роботи працівника на підприємстві ($K_{СП}$) визначається як відношення загальної суми років роботи на одному підприємстві всього персоналу ($З_{СП}$) до середньооблікової кількості працівників. Розраховується за формулою:

$$K_{СП} = З_{СП} : P, \quad (3.7)$$

рівень дисципліни персоналу ($K_{РД}$) визначається відношенням людино-днів неявки на роботу ($H_{ЯР}$) до загальної кількості відпрацьованих людино-днів ($T_{Ф}$). Обчислюється за формулою:

$$K_{РД} = H_{ЯР} : T_{Ф}, \quad (3.8)$$

Рівень використання трудових ресурсів у рибогосподарських підприємствах характеризують такі показники:

кількість відпрацьованих людино-днів (людино-годин) одним працівником за рік;

коефіцієнт використання трудових ресурсів визначається як відношення фактично відпрацьованого робочого часу одним працівником за рік до можливого його річного фонду.

Чисельність основних робітників ($\text{Ч}_{\text{ОР}}$) на підприємстві розраховується за формулою:

$$\text{Ч}_{\text{ОР}} = T_{\text{СУМ}} : (\Phi_{\text{Д}} \cdot K_{\text{ВН}}) \quad (3.9)$$

де $T_{\text{СУМ}}$ – сумарна трудомісткість виробничої програми (або за видами робіт); $K_{\text{ВН}}$ – коефіцієнт виконання норм виробітку основними робітниками (або за видами робіт); $\Phi_{\text{Д}}$ – дійсний фонд робочого часу працівника.

Чисельність допоміжних робітників ($\text{Ч}_{\text{ДР}}$) за професіями визначається за формулою:

$$\text{Ч}_{\text{ДР}} = N_{\text{РМ}} : N_{\text{ОБСЛ}} \quad (3.10)$$

де $N_{\text{РМ}}$ – число робочих місць (одиниць обладнання $N_{\text{ОБЛ}}$); $N_{\text{ОБСЛ}}$ – норма обслуговування.

Чисельність прибиральниць ($\text{Ч}_{\text{ПРИБ}}$) розраховується за формулою:

$$\text{Ч}_{\text{ПРИБ}} = S_{\text{ВИР}} : N_{\text{ОБСЛ}} \quad (3.11)$$

де $S_{\text{ВИР}}$ – загальна площа всіх виробничих приміщень; $N_{\text{ОБСЛ}}$ – норма обслуговування.

У рибогосподарських підприємствах кількість працівників закономірно зменшується. Тому важливо забезпечити їх повне і раціональне використання на виробництві.

Запас праці визначають з урахуванням ефективного річного фонду робочого часу одного працівника. Звідси запас ($Z_{\text{П}}$) праці можна визначити з виразу:

$$Z_{\text{П}} = 1800 \cdot \text{ЧП}_{\text{П}}, \quad (3.12)$$

де $\text{ЧП}_{\text{П}}$ – чисельність постійних працівників підприємства.

Коефіцієнт виконання норм виробітку ($K_{\text{ВН}}$) можна визначити і в цілому по підприємству, враховуючи при цьому сукупність усіх технологічних операцій за формулою:

$$K_{\text{ВН}} = N_{\text{З}} : L_{\text{З}}, \quad (3.13)$$

де $N_{\text{З}}$ – відпрацьовані на технологічних операціях нормо-зміни; $L_{\text{З}}$ – відпрацьовані людино-зміни, які визначають діленням фактично відпрацьованих людино-годин при виконанні технологічних операцій на тривалість зміни в годинах.

Продуктивність праці – це показник її ефективності, результативності, що характеризується співвідношенням обсягу продукції, робіт чи послуг, з

одного боку, та кількістю праці, витраченої на виробництво цього обсягу, з іншого.

При цьому продуктивність праці характеризують показники: виробіток і трудомісткість.

Виробіток – це прямий показник рівня продуктивності праці, що визначається кількістю продукції (робіт, послуг), виробленої одним працівником за одиницю робочого часу.

Математично цю залежність можна виразити за формулами:

$$W = Q : T \quad (3.14) \quad \text{або} \quad W = Q : N, \quad (3.15)$$

де W – продуктивність праці; Q – обсяг виробленої продукції (робіт, послуг); T – час, витрачений на виробництво продукції; N – чисельність працівників.

Трудомісткість – це обернений показник рівня продуктивності праці, що характеризується кількістю праці, витраченої у сфері матеріального виробництва до загального обсягу виробленої продукції і розраховується за формулою:

$$t = T : Q \quad (3.16)$$

Залежно від складових частин трудомісткості виділяють такі її види:

технологічна трудомісткість визначається витратами праці робітників, які зайняті в основному виробництві. Розраховується для окремих операцій, продукції;

трудомісткість обслуговування, яка визначається витратами праці допоміжних робітників;

трудомісткість управління визначається витратами праці керівників, спеціалістів, технічних виконавців;

повну трудомісткість продукції, яка відображає всі витрати на виготовлення одиниці кожної продукції.

Заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у _____ вираженні, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган _____ працівникові за виконану ним роботу.

Задачі:

1. Поясніть, чи адаптована до ринкових умов господарювання вітчизняна система формування та набору різних категорій персоналу рибогосподарських підприємств?

Пояснення: _____

5. Обсяг випуску валової продукції у незмінних цінах протягом базового періоду становив 163 млн. грн., а середньорічна чисельність промислово-виробничого персоналу 16,2 тис. чол. У плановому періоді передбачено випустити валової продукції на 170,5 млн. грн., а фактично вироблено на 177,6 млн. грн. При цьому середньорічна чисельність промислово-виробничого персоналу становила 16,0 тис. чол. замість 17,0 тис. чол. за планом.

Проаналізувати виконання плану підприємства за продуктивністю праці.

Розв'язок: _____

6. На плановий період визначено обсяг виробничої програми 5685,5 тис. грн. Виробіток на одного працюючого у базовому періоді становив 8,3 тис. грн. За рахунок кращої організації виробництва чисельність промислово-виробничого персоналу передбачено зменшити на 46 чол.

Визначити процент зростання продуктивності праці за плановий період і чисельність працюючих у ньому.

Розв'язок: _____

7. Визначити виробіток на одного працівника у плановому році і його зростання у процентах до базового року, якщо відомо, що у році 230 робочих днів. Річний виробіток у базовому періоді становив 16 тис. грн./людино-рік. За планом обсяг випуску продукції дорівнював 5,7 млн. грн./рік, а зниження трудомісткості виробничої програми – 2300 людино-днів.

Розв'язок: _____

8. Чисельність працівників на ВАТ “Білий амур” на початок року становить 58 чол. Оскільки основною робочою силою вказаного підприємства є наймані працівники, то протягом року було прийнято на роботу 15 чол. Розрахувати коефіцієнт найму.

Розв'язок: _____

9. Чисельність працівників на підприємстві на початок року становила 47 чол. Чисельність вибулих працівників протягом року дорівнює 5 чол. Визначити показник динаміки робочої сили – коефіцієнт вибуття.

Розв'язок: _____

10. Визначити темп зміни чисельності працівників на підприємстві, якщо коефіцієнт найму дорівнює 0,3, а коефіцієнт вибуття – 0,1.

Розв'язок: _____

11. Вважається, що додаткова оплата праці зумовлена більш продуктивною працею працівника, оскільки вона забезпечує виробництво додаткового продукту. Проте якщо працівник одержує надбавку за особливі умови праці, доплату за безперервний стаж роботи, то чи можна ці надбавки вважати додатковою зарплатою? Чим зумовлена необхідність існування сучасної структури заробітної плати?

Пояснення: _____

12. Харчування є однією з фізіологічних потреб людини, проте висока частка витрат на харчування в доходах населення характеризує низький рівень життя людини. Чим це можна пояснити?

Пояснення: _____

13. Скласти баланс робочого часу одного середньоспискового робітника і розрахувати чисельність робітників, необхідних для виконання виробничої програми трудомісткістю 336 350 нормо-год.

Відомо, що режим роботи однозмінний при п'ятиденному робочому тижні.

Цілоденні невиходи на роботу становлять, днів: на чергові відпустки – 15,6; відпустки на навчання – 1,2; через хворобу – 6,6; декретні – 2,1; виконання державних обов'язків – 0,5.

Втрати часу у зв'язку із скороченням робочої зміни становитимуть: для підлітків – 0,05, для матерів-годувальниць – 0,15.

Номінальний фонд робочого часу налічуватиме 255 днів/рік.

Середній процент виконання норм заплановано на рівні 110 %.

Розв'язок: _____

14. Розрахувати годинну тарифну ставку робітників інкубаційно-селекційного цеху при середньому розряді 3,5, якщо відомо, що тарифна ставка I розряду становить 1,2 грн./год., а тарифні коефіцієнти III і IV розрядів відповідно 1,2 і 1,33.

Розв'язок: _____

слюсарів, електриків тощо, фонд прямої зарплати яких становить 35 тис. грн. до 15 % – для контролерів, ваговиків, приймальників і працівників, які зайняті на транспортуванні, фонд зарплати яких становить 20 тис. грн.

Розв'язок: _____

18. Визначити суму відрядно-прогресивних доплат членам судно-екіпажу, якщо фонд їх заробітної плати за прямими розцінками становить 52 тис. грн., планове виконання норм – 110 %, вихідна база – 100 %, збільшення відрядної розцінки – 50 %.

Розв'язок: _____



Запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення поняття «трудові ресурси» і охарактеризуйте їх склад.
2. На які категорії працівників класифікуються трудові ресурси рибогосподарських підприємств?
3. За якими показниками здійснюється оцінка ефективності використання трудових ресурсів? Розкрийте методику визначення цих показників та їх економічний зміст.
4. Дайте визначення поняття «продуктивність праці».
5. Яке економічне та соціальне значення має підвищення продуктивності праці в рибогосподарському підприємстві?
6. Наведіть відомі Вам види трудомісткості.
7. Що розуміють під управлінням продуктивністю праці?
8. Назвіть методи вимірювання продуктивності праці.
9. Вкажіть переваги і недоліки кожного методу вимірювання продуктивності праці?
10. Охарактеризуйте показники вартісного методу вимірювання продуктивності праці.
11. Які Ви знаєте показники натурального методу вимірювання продуктивності праці? Дайте їх визначення.

12. Що розуміють під факторами зростання продуктивності праці? Які виділяють їх основні групи?
13. Дайте визначення резервів підвищення продуктивності праці.
14. Наведіть класифікацію резервів підвищення продуктивності праці за місцем дії.
15. Дайте визначення поняття «заробітна плата».
16. Назвіть функції заробітної плати і охарактеризуйте їх.
17. Які принципи організації заробітної плати?
18. З яких елементів складається структура заробітної плати? Дайте їх визначення.
19. Як визначається прожитковий мінімум?
20. Які форми оплати праці Ви знаєте?
21. Які системи оплати праці входять до складу почасової форми? Охарактеризуйте їх.

Тема 4. Матеріальні ресурси рибогосподарських підприємств

Мета: закріпити теоретичні поняття про матеріальні ресурси рибогосподарських підприємств.

Методичні рекомендації. Студенту потрібно скористатися навчальними публікаціями (підручниками, навчальними посібниками тощо), щоб розглянути: основні поняття про матеріальні ресурси рибогосподарських підприємств.

Завдання: 1) кожен студент має підготуватися до практичного заняття по лекційному матеріалу; 2) скористатися додатковими джерелами інформації для досягнення нижченаведеного плану питань по цій темі; 3) опрацювати відповідну навчальну й довідкову літературу 4) подати підготовлений матеріал, винесений на практичне заняття.

Теоретичні відомості:

Матеріально-технічна база рибного господарства – це сукупність _____ ресурсів, за допомогою яких люди створюють продукцію.

Енергетичні ресурси рибного господарства є однією з найбільш важливих та найбільш активних складових матеріально-технічної бази.

Вони включають потужність механічних двигунів (тракторів, комбайнів, автомобілів, суден, самохідних шасі тощо), електричних двигунів, електроустановок, робочої худоби (в перерахунку на механічну силу).

Збільшення у рибницьких господарствах кількості тракторів, комбайнів, автомобілів, підвищення рівня механізації та автоматизації процесів із

застосуванням електричної енергії зумовлюють зростання забезпеченості рибного господарства енергетичними ресурсами.

Рівень забезпеченості енергетичними ресурсами встановлюють при розрахунку показника енергоозброєності праці.

Енергоозброєність праці – кількість енергетичних потужностей з розрахунку на _____, зайнятого в рибному господарстві.

У сучасних економічних умовах доцільним є впровадження у виробництво енерго- та ресурсозберігаючих технологій для задоволення потреб в електроенергії, паливі, інших видах сировини та матеріалів, які постійно зростають. У зв'язку з цим в економічному аналізі важливо застосовувати показник енергомісткості продукції.

Енергомісткість продукції – визначається відношенням обсягу енергетичних ресурсів до обсягу валової продукції, валового доходу й прибутку і характеризує величину енергетичних потужностей у кінських силах на одиницю вартості валової продукції, валового доходу, _____.

Енергетичні ресурси рибного господарства є однією з найбільш важливих та найбільш активних складових матеріально-технічної бази. Вони включають потужність механічних двигунів (тракторів, комбайнів, автомобілів, суден, самохідних шасі тощо), електричних двигунів, електроустановок, робочої худоби (в перерахунку на механічну силу).

Збільшення у рибницьких господарствах кількості тракторів, комбайнів, автомобілів, підвищення рівня механізації та автоматизації процесів із застосуванням електричної енергії зумовлюють зростання забезпеченості рибного господарства енергетичними ресурсами.

Рівень забезпеченості енергетичними ресурсами встановлюють при розрахунку показника енергоозброєності праці.

Енергоозброєність праці – кількість енергетичних потужностей з розрахунку на _____, зайнятого в рибному господарстві.

У сучасних економічних умовах доцільним є впровадження у виробництво енерго- та ресурсозберігаючих технологій для задоволення потреб в електроенергії, паливі, інших видах сировини та матеріалів, які постійно зростають. У зв'язку з цим в економічному аналізі важливо застосовувати показник енергомісткості продукції.

Енергомісткість продукції – визначається відношенням обсягу енергетичних ресурсів до обсягу валової продукції, валового доходу й прибутку і характеризує величину енергетичних потужностей у кінських силах на одиницю вартості валової продукції, валового доходу, _____.

Засоби механізації – важлива складова продуктивних сил суспільства. Застосування машин забезпечує підвищення продуктивності праці.

Механізація – це

що забезпечують широку заміну ручної праці машинною.

Розрізняють три рівні механізації: 1. _____
2. _____
3. _____

Часткова механізація – охоплює окремі етапи _____, а решта робіт виконується вручну.

Комплексна механізація – це якщо практично весь обсяг робіт здійснюється _____ при виконанні управлінських дій людиною.

Автоматизація – це вищий рівень механізації, при якому виконання робіт, управління та контроль здійснюються _____ не лише на технологічних і транспортних операціях, але й на процесах контролю якості продукції.

У процесі рибогосподарського виробництва визначають такі показники:

коефіцієнт механізації виробництва – визначається як співвідношення продукції, що вироблена за допомогою машин, до загального обсягу _____;

коефіцієнт механізації робіт – визначається як співвідношення трудомісткості механізованих робіт до загальної трудомісткості продукції;

коефіцієнт механізації праці – визначається як співвідношення кількості працівників, які зайняті на механізованих роботах, до загальної чисельності працівників.

Матеріаломісткість розраховується як відношення витрат сировини, матеріалів, палива, енергії та інших предметів праці до валового суспільного продукту.

Матеріаломісткість продукції галузі (підприємства, об'єднання) визначається як відношення матеріальних витрат до загального обсягу виробленої продукції за формулою:

$$m = M : Q,$$

де m – рівень матеріаломісткості продукції; M – загальний обсяг матеріальних витрат на виробництво продукції у вартісному вираженні; Q – обсяг виробленої продукції в грошовому та натуральному виразі.

Економічну ефективність використання автомобільного транспорту визначають за допомогою показників:

коефіцієнт використання пробігу – відношення кількості кілометрів, пройдених із вантажем, до _____.

коефіцієнт використання вантажопідйомності – відношення загальної кількості вироблених _____ із вантажем.

коефіцієнт технічної готовності автомобільного парку – відношення кількості технічно справних _____ до загальної їх чисельності.

коефіцієнт використання машин у роботі – відношення машино-днів у роботі до загальної кількості машино-днів перебування _____ у господарстві.

Задачі:

1. Підприємство виробило 150 т рибної продукції. На виробництво було витрачено комбікорми на суму 39 520 грн., добрива на суму 8 680 грн., палива на суму 5 450 грн. Витрати на закупівлю рибопосадкового матеріалу – 40 223 грн. Заробітна плата становить 25 447 грн.

Розрахувати рівень матеріаломісткості виробленої продукції.

Розв'язок: _____

2. Середньооблікова чисельність працівників рибогосподарського підприємства становить 324 чол. З них 42 чол. зайняті на механізованих роботах. Визначити коефіцієнт механізації праці.

Розв'язок: _____

3. Вкажіть за якими показниками визначають економічну ефективність використання автомобільного транспорту? Коефіцієнт.....

- 1) використання пробігу;
- 2) найму;
- 3) використання вантажопідйомності;
- 4) технічної готовності автомобільного парку;
- 5) вибуття;
- 6) змінності;
- 7) використання машин у роботі.

4. Сукупність засобів і предметів праці, які використовуються в рибогосподарському виробництві називають:

- 1) матеріально-технічною базою;
- 2) продуктивністю праці;
- 3) основними засобами;
- 4) засобами виробництва.

5. Визначити показники використання енергетичних ресурсів, площа сільськогосподарських угідь складає 2359 га, середньооблікова чисельність працівників 310 осіб, енергетичні ресурси складають 4153 кВт год.

Розв'язок: _____

6. У господарстві річний обсяг автомобільних вантажоперевезень 1861390 т.км. Річна норма вантажоперевезення на автомашиних 45000 т. км, коефіцієнт технічної готовності автопарку 0,85. Розрахувати потребу господарства в автомашиних.

Розв'язок: _____

7. Визначити кількість агрегатів, що забезпечують виконання роботи в обумовлений строк, якщо бригаді необхідно посіяти 220 га кукурудзи на силос за 4 дні. Змінна норма виробітку агрегата 15 га, коефіцієнт змінності 1,5, коефіцієнт технічної готовності агрегата 0,9.

Розв'язок: _____

8. Визначити енергоозброєність та енергозабезпеченість аграрного підприємства. Вихідні дані: площа земельних угідь, $F = 900$ га; кількість тракторів Т-40АМ, $n_1 = 2$; номінальна потужність двигуна $Ne_1 = 40,4$ кВт; МТЗ-80, $n_2 = 2$, номінальна потужність двигуна $Ne_2 = 77,2$ кВт; кількість автомобілів ЗІЛ-130, $n_3 = 2$, номінальна потужність двигуна $Ne_3 = 110,4$ кВт; кількість працівників $m = 12$ чоловік; чисельність адміністративно-допоміжного персоналу $l = 4$; коефіцієнт завантаження техніки $X_e = 0,8$.

4. За допомогою яких показників аналізують рівень споживання електроенергії?
5. Вкажіть рівні механізації рибогосподарського виробництва.
6. Які Ви знаєте показники ефективності використання будівель і споруд?
7. За допомогою яких показників визначають економічну ефективність автомобільного транспорту?
8. Дайте визначення поняття «матеріаломісткість».
9. Охарактеризуйте показники економічної ефективності використання машин.
10. Розкрийте зміст показника коефіцієнт використання пробігу.
11. Як розраховується показник «коефіцієнт технічної готовності автомобільного парку».
12. Розкрийте шляхи підвищення економічної ефективності використання транспорту на рибогосподарському підприємстві .

Тема 5. Основний, оборотний капітал і капітал обігу в рибному господарстві

Мета: закріпити теоретичні поняття про основний, оборотний капітал і капітал обігу в рибному господарстві.

Методичні рекомендації. Студенту потрібно скористатися навчальними публікаціями (підручниками, навчальними посібниками тощо), щоб розглянути: основні поняття про основний, оборотний капітал і капітал обігу в рибному господарстві.

Завдання: 1) кожен студент має підготуватися до практичного заняття по лекційному матеріалу; 2) скористатися додатковими джерелами інформації для осягнення нижченаведеного плану питань по цій темі; 3) опрацювати відповідну навчальну й довідкову літературу 4) подати підготовлений матеріал, винесений на практичне заняття.

Теоретичні відомості:

Основний капітал – це та частина продуктивного капіталу, яка бере участь у багатьох виробничих циклах, зберігає свою натуральну форму, вартість його переноситься частинами на продукцію, що виробляється впродовж всього періоду використання і повертається до свого власника теж частинами, в міру реалізації готової продукції.

Оборотний капітал – це та частина продуктивного капіталу, вартість якого відразу переноситься на вартість продукції, що створюється, повністю

споживається в одному виробничому циклі, виконує роль предметів праці та у процесі виробництва змінює натуральну форму.

Капітал обігу – це готова продукція, яка призначена для продажу, відповідає медико-біологічним вимогам та санітарним нормам якості продовольчої сировини та харчових продуктів, перебуває на складі підприємства, а також відвантажена, проте не оплачена покупцями продукція, кошти на рахунку підприємства, призначені для придбання предметів праці та виплати заробітної плати.

Річне введення в дію основних засобів підприємства (Φ_H) визначається за формулою :

$$\Phi_H = H_1 + K - H_2, \quad (5.1)$$

де H_1 та H_2 – обсяги незавершеного будівництва на початок і кінець року; K – річний обсяг капітальних вкладень на будівництво об'єктів даного підприємства.

Залишкова вартість (Φ_O) визначається за формулою:

$$(\Phi_O) = \Phi_B - (\Phi_{B1} \text{ AT} : 100) + K_P, \quad (5.2)$$

де Φ_B – первісна (відновна) вартість об'єкту; K_P – проведені за даним об'єктом витрати на капітальний ремонт; $\Phi_{B1} \text{ AT}$ – сума амортизаційних відрахувань з моменту експлуатації цих об'єктів T (при річній нормі амортизації A).

Таблиця 5.1

Строк корисного використання (експлуатації) гідротехнічних споруд і вартість їх поточного ремонту

Вид споруди	Строк корисного використання, років	Щорічна вартість поточного ремонту, % від первісної вартості споруди
I. Земляні споруди головного ставу		
Земляна гребля	50-80	0,5
Укріплення відкосів шляхом засівання трави, саджання верби	25	2
Укріплення шляхом:		
укладання дерна в клітку	10	2
кам'яна укладка	25	1
вистилання хмизом	5	2
Дерев'яний головний водоспуск:	30	2
ряжевого типу з паледощатими стійками	15	2
Дерев'яний головний водозлив з перепадом або без нього	15	2
Кам'яний, бетонний і залізобетонний водоспуски	50-100	1
Привідний і відвідний канали біля водоспуску	20	2
II. Земляні споруди розплідних і нагульних ставів		

Земляні водоподавальні лотоки з укріпленням їх відкосів і дна дерном	8	2
Рибні ями на ложі ставу	2	5
Скидні і злизові ями	2	5
III. Дерев'яні споруди		
Донні трубчасті водоспуски, водозливи і відкриті водоспуски, шлюзи на ставах, а також капітальні регулятори-шлюзи на магістральних канавах	8-10	2
Переїзdnі дерев'яні мости через канави, струмки (найпростіша конструкція) для внутрішньогосподарського використання	15	2
Те ж, для громадського використання	8	2
Дерев'яні лотоки, акведуки, дюкери, включаючи засувки та решітки	10-15	2
Ті ж, залізобетонні	25-40	1
Найпростіші регулятори-засувки на водопідвідних канавах	8	2
I. Кам'яно-хмизові споруди		
Водозливи з укріпленням фашинами і плетеннями	5	2
Плетенево-фашинні перепади на канавах і водозливах	5	2
Кам'яно-плетневі перепади на канавах і водозливах	10	1
Струменевідбійні споруди із фашин і плетенів	8	2
Те ж, із фашин, плетеня, каміння	12	1

Фізичний знос – це матеріальний знос засобів праці, який відбувається у процесі виробництва та під впливом сил природи (зношення окремих деталей, корозія).

Фізичний знос (Φ_{3H}) визначають за формулою:

$$\Phi_{3H} = (T_{\Phi} : T_H) \cdot 100 \%, \quad (5.3)$$

де T_{Φ} , T_H – відповідно фактичний термін експлуатації та нормативний термін служби (амортизаційний період), роки.

У випадках, коли фактичний строк служби дорівнює нормативному або вище його, коефіцієнт розраховується за формулою:

$$\Phi_{3H} = T_{\Phi} : (T_{\Phi} + T_{3AL}), \quad (5.4)$$

де T_{Φ} – фактичний термін служби (роки, місяці, часи); T_{3AL} – залишковий строк служби об'єкта зверх фактично досягнутого, який встановлюється експертним шляхом.

Моральний знос – це втрата засобами праці вартості внаслідок здешевлення в даний час їх відтворення (1-ша форма) або появи більш ефективних (2-га форма).

Величину першого виду морального зносу (M_{3H1}) обчислюють за формулою:

$$M_{3H1} = (\Phi_{ПВ} - \Phi_{ВВ}) : \Phi_{ПВ}, \quad (5.5)$$

де $\Phi_{ПВ}$, $\Phi_{ВВ}$ – відповідно первісна і відновна вартість засобів праці.

Величину другого виду морального зносу (M_{3H2}) розраховують за формулою:

$$M_{3H2} = (\Pi_H - \Pi_3) : \Pi_H, \quad (5.6)$$

де Π_3 , Π_H – відповідно продуктивність морально застарілих і нових засобів праці.

Амортизація – це поступове заміщення в грошовій формі зношених засобів праці внаслідок перенесення їхньої вартості на готовий продукт.

Норма амортизації (H_a) на реновацію, або повне відновлення, елементів основного капіталу залежить від строку їх використання і виражається у відсотках до балансової вартості. Її обчислюють за формулою:

$$H_a = (A : O_K) \cdot 100 \% \quad (5.7)$$

де H_a – норма амортизації; A – сума амортизаційних відрахувань; O_K – вартість основного капіталу.

Основними узагальнюючими показниками ефективності використання основних засобів є капіталовіддача та капіталомісткість продукції.

Капіталовіддача – це вартість валової продукції з розрахунку на 1 грн. основних засобів. Її розраховують за формулою (6.8)

$$K_B = V_{П} : O_3, \quad (5.8)$$

де K_B – капіталовіддача, грн; $V_{П}$ – вартість валової продукції, грн; O_3 – вартість основних засобів, грн.

Оскільки введення в дію та вибуття об'єктів відбувається нерівномірно протягом року, то розраховують їх *середньорічну вартість* за такою формулою:

$$K_{CP} = (\frac{1}{2} K_{ПР} + K_2 + \dots + K_{12} + \frac{1}{2} K_{КР}) : 12, \quad (5.9)$$

де $K_{ПР}$, $K_{КР}$ – вартість об'єктів на початок і кінець року відповідно;

K_2, K_{12} – вартість об'єктів на початок i -го місяця ($i = 2, \dots, 12$).

Показник, обернено пропорційний показнику капіталовіддачі, характеризує капіталомісткість продукції.

Капіталомісткість визначається діленням вартості основних засобів на вартість випущеної продукції або діленням одиниці на показник капіталовіддачі.

Коефіцієнт екстенсивного навантаження суден, обладнання ($K_{екс}$) визначається за формулою:

$$K_{екс} = \Phi_{Ф} : \Phi_{Е}, \quad (5.10)$$

де $\Phi_{Ф}$ – час фактичної роботи обладнання за зміну, добу, рік; $\Phi_{Е}$ – плановий ефективний фонд часу за той же період.

Коефіцієнт інтенсивного навантаження обладнання ($K_{інт}$) визначають за формулою:

$$K_{інт} = V_{Ф} : V_{Н}, \quad (5.11)$$

де V_{Φ} – фактичний випуск продукції за одиницю часу; V_H – встановлена норма (максимальний) випуску продукції за той же період.

Узагальнюючим показником використання обладнання одночасно в часі та за потужністю є *коефіцієнт інтегрального використання обладнання* ($K_{\text{ІНТЕГ}}$). Визначається за формулою:

$$K_{\text{ІНТЕГ}} = K_{\text{екс}} K_{\text{інт}}. \quad (5.12)$$

Для оцінки рівня завантаження обладнання використовують коефіцієнт змінності.

Коефіцієнт змінності роботи обладнання (K_3) розраховують за формулою:

$$K_3 = T_{M-3} : K_{\text{уу}}, \quad (5.13)$$

де T_{M-3} – фактично відпрацьована кількість машино-змін за добу;

$K_{\text{уу}}$ – загальна кількість установленого устаткування, або визначають за формулою:

$$K_3 = T_{\text{д-ч}} : T_{\text{м.м.з}}, \quad (5.14)$$

де $T_{\text{д-ч}}$ – фактична кількість відпрацьованих машино-годин за добу;

$T_{\text{м.м.з}}$ – максимально можлива кількість машино-годин за одну зміну.

Капіталоозброєність праці – це *вартість основних засобів у розрахунку на* _____.

Капіталоозброєність ($K_{\text{оз}}$) визначають за формулою:

$$K_{\text{оз}} = O_3 : K, \quad (5.15)$$

де $\Phi_{\text{оз}}$ – капіталоозброєність праці середньорічного працівника, грн.;

O_3 – вартість основних засобів, грн.;

K – чисельність середньорічних працівників.

Для характеристики руху основних засобів використовують такі показники:

коефіцієнт вибуття – це відношення вартості вибулих за звітний рік

на початок року;

коефіцієнт оновлення – відношення заново введених за рік основних засобів до _____ на кінець року;

коефіцієнт зростання – відношення суми основних засобів на кінець року до їх вартості на початок року.

Між даними показниками існує тісний взаємозв'язок.

Очевидно, що $K_{\text{зр}} > 1$ за умови, коли $K_{\text{о}} > K_{\text{в}}$, і навпаки.

Якщо сума вибулих основних засобів дорівнює сумі заново введених, то $K_{\text{зр}} = 1$;

коефіцієнт сукупного відтворення – відношення вартості основних засобів, що надійшли _____, до первісної вартості всіх основних засобів на початок року.

Цей показник дає змогу стверджувати про те, яка частка нововведених основних засобів використана на просте відтворення, а яка – на розширене.

Оборотність оборотних засобів – важливий економічний показник господарської діяльності підприємства.

Оборотність оборотних засобів характеризується показниками: коефіцієнт оборотності оборотних засобів, тривалість обороту оборотних засобів.

Коефіцієнт оборотності оборотних засобів (K_{OB}) розраховують за формулою:

$$K_{OB} = V_P : O_3, \quad (5.16)$$

де V_P – виручка від реалізації продукції, робіт, послуг, грн.;

O_3 – середньорічна вартість оборотних засобів, грн.

Тривалість обороту (період обігу) (T_O) обчислюють за формулою:

$$T_O = T_P : K_{OB}, \quad (5.17)$$

де T_P – тривалість періоду (360 днів у році, 90 днів у кварталі);

K_{OB} – коефіцієнт оборотності оборотних засобів.

Задачі:

1. Чи існує зв'язок між економічними категоріями «основні засоби», «основний капітал», «матеріальні активи»?

Пояснення: _____

2. На підприємстві у процесі виробництва певного виду продукції тривалість робочого періоду залишилася незмінною, проте обсяг виробництва продукції збільшився. За рахунок чого це відбулось?

Пояснення: _____

3. Чому на деяких рибогосподарських підприємствах поряд з власним оборотним капіталом існує ще позичковий оборотний капітал, за який потрібно платити кредитній установі? Доведіть економічну доцільність існування позичкового капіталу.

Пояснення: _____

4. На підприємстві у процесі виробництва певного виду продукції зросла продуктивність праці, проте час обороту на цьому підприємстві збільшився. Чим це можна пояснити?

Пояснення: _____

5. Визначити середньорічну вартість основних засобів підприємства, коефіцієнти оновлення і вибуття основних засобів, якщо відомо, що вартість основних засобів на початок року становила 35 млн. грн., у лютому буде введено основних засобів на 240 тис. грн., у червні виведено на 350 тис. грн., у третьому кварталі введено на 400 тис. грн., у листопаді виведено на 300 тис. грн., а з 1 грудня буде введено основних засобів на 150 тис. грн.

Розв'язок: _____

6. Визначити показники використання основних засобів, якщо відомо, що вартість основних засобів на початок року становила 53 млн. грн. У березні було введено основних засобів на 3,2 млн. грн., а в третьому кварталі на 21 млн. грн. У липні введено основних засобів на 7,5 млн. грн., а в четвертому кварталі на 9 млн. грн. Запланований обсяг випуску продукції становить 180 млн. грн., а чисельність промислово-виробничого персоналу – 4 060 чол.

Розв'язок: _____

7. Розрахувати початкову і відновну вартість обладнання з урахуванням зносу, якщо відомо, що його початкова вартість становила 50 тис. грн., відновна – 44 тис. грн., норма амортизації – 18 %, а експлуатується обладнання – 4 роки.

Розв'язок: _____

8. Основний капітал підприємства дорівнює 110 млн. грн. Відомо, що оборотний капітал становить 20 млн. грн., капітал обігу – 30 млн. грн. Чому дорівнює продуктивний капітал?

Розв'язок: _____

9. Фактичний термін експлуатації обладнання – 7, нормативний – 10 років. Визначте фізичний знос обладнання.

Розв'язок: _____

10. Вартість обладнання – 1 млн. грн. Внаслідок підвищення продуктивності праці його вартість знизилася до 800 тис. грн. Розрахуйте величину морального зносу, визначте його форму.

Розв'язок: _____

11. Розрахуйте норму амортизації за такими даними. Первісна вартість одиниці основних засобів дорівнює 500 тис. грн., ліквідаційна вартість – 100 тис. грн. Амортизаційний період з урахуванням морального зносу становить 10 років.

Розв'язок: _____

12. Вартість основного капіталу підприємства становить 400 млн. грн., оборотного – 100 млн. грн. Підприємство виробило продукції на 300 млн. грн.

Обчисліть капіталовіддачу.

Розв'язок: _____

13. Вартість продуктивного капіталу підприємства дорівнює 1500 тис. грн., у тому числі вартість основного капіталу – 750 тис. грн. Яка величина оборотного капіталу рибогосподарського підприємства?

Розв'язок: _____

14. Рибогосподарське підприємство протягом року реалізувало продукції на суму 75 млн. грн. Середній залишок оборотних засобів підприємства становить 25 млн. грн. Визначте коефіцієнт оборотності оборотних засобів підприємства.

Розв'язок: _____

15. Обчисліть коефіцієнт оборотності оборотних засобів та оборотність у днях за такими даними: впродовж звітного року підприємство фактично реалізувало продукції на суму 51 943 тис. грн. Середній залишок оборотних засобів становить 17 845 тис. грн.

Розв'язок: _____

16. На різних виробництвах з однаковим рівнем кваліфікації працівників і технічного оснащення тривалість робочого періоду в одному випадку вимірюється годинами, в другому – днями, в третьому – роками. Чим визначається тривалість робочого періоду?

Розв'язок: _____

17. Визначте величину оборотного капіталу виробництва, якщо вартість продуктивного капіталу становить 1538,7 тис. грн., основного капіталу – 792,6 тис. грн., капіталу обігу – 500 тис. грн.

Розв'язок: _____



Запитання для самоконтролю

1. Дайте визначення понять «основні засоби», «основний капітал», «оборотний капітал» рибогосподарського підприємства.
2. Які критерії застосовуються у рибному господарстві для віднесення тих чи інших засобів виробництва до основних засобів?
3. Як класифікуються основні засоби залежно від цільового призначення? Дайте детальну характеристику виділеним групам засобів.
4. Що Ви розумієте під структурою основних засобів? Проаналізуйте її і обґрунтуйте, за якими складовими цих засобів має витримуватися раціональне співвідношення.
5. Яка мета грошової оцінки основних засобів і які Ви знаєте її види? Обґрунтуйте їх суть і цільове призначення.
6. Розкрийте суть поняття «амортизація» основних засобів.
7. Як визначаються показники руху основних засобів і який існує між ними взаємозв'язок?
8. Яка методика визначення показників стану основних засобів підприємства і який їх економічний зміст?
9. Розкрийте методику визначення показників ефективності використання основних засобів і обґрунтуйте основні шляхи її подальшого підвищення.
10. Дайте визначення понять «оборотний капітал», «капітал обігу».
11. Які матеріальні цінності в практичній діяльності рибогосподарських підприємств належать до оборотних засобів?

12. Розкрийте значення капіталу обігу і дайте характеристику його складових.
13. Розкрийте зміст коефіцієнта обороту оборотних засобів і методику його визначення.
14. Які Ви знаєте основні шляхи підвищення ефективності використання оборотного капіталу?
15. Ефективність різних форм відтворення основних засобів.
16. Обґрунтованість поділу оборотних засобів на нормовані й ненормовані.
17. Охарактеризуйте роль оборотних засобів у рибогосподарському процесі.
18. Чи нормуються оборотні засоби в інших країнах (Європа, США)?
19. Сучасна політика ресурсозбереження та ефективність її здійснення.

МОДУЛЬ 2

Ефективність рибогосподарського виробництва

Тема 6. Витрати виробництва і собівартість продукції

Мета: закріпити теоретичні поняття про витрати виробництва і собівартість продукції.

Методичні рекомендації. Студенту необхідно скористатися навчальними публікаціями (підручниками, навчальними посібниками тощо) для вивчення основних понять щодо витрат виробництва і собівартості продукції.

Завдання: 1) кожен студент має підготуватися до практичного заняття по лекційному матеріалу; 2) скористатися додатковими джерелами інформації для осягнення нижченаведеного плану питань по цій темі; 3) опрацювати відповідну навчальну й довідкову літературу 4) подати підготовлений матеріал, винесений на практичне заняття.

Теоретичні відомості:

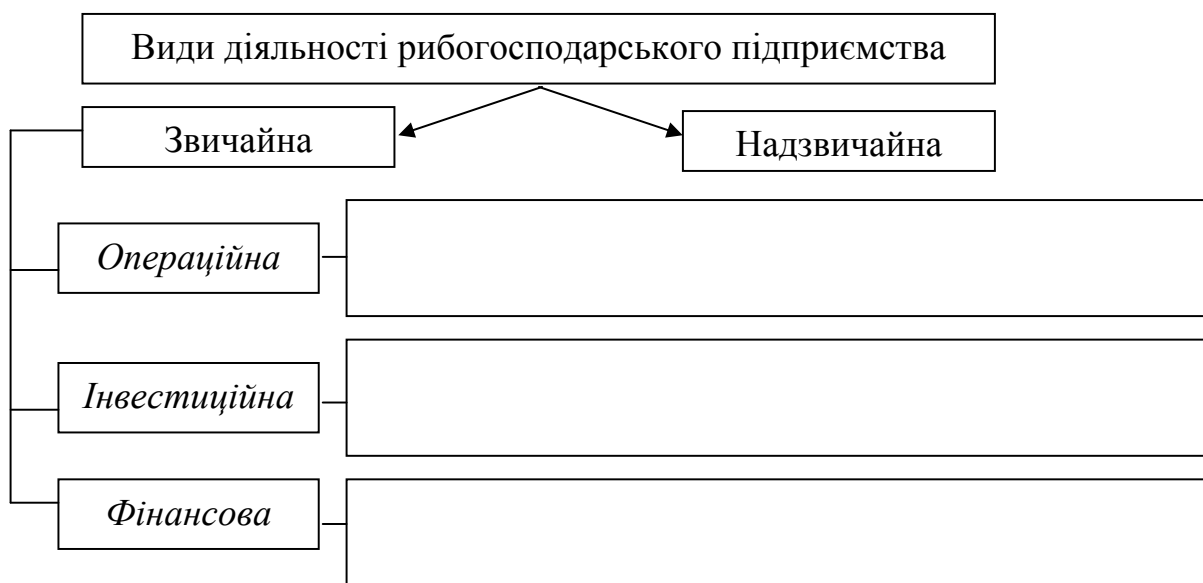


Рис. 6.1 Види діяльності підприємства

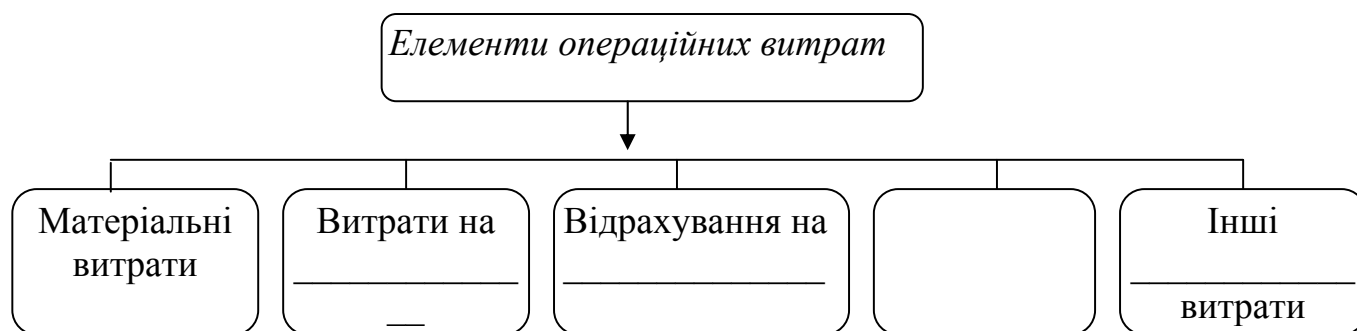


Рис. 6.2 Елементи операційних витрат

Задачі:

1. Витрати виробництва, зазвичай, пов'язують із виробництвом продукції. Чи існують такі витрати виробництва, які оплачуються навіть тоді, коли продукція не виробляється?

Пояснення: _____

2. Зниження собівартості має велике значення: воно дає змогу збільшити обсяг виробництва продукції, прискорити оборотність оборотних засобів, підвищити конкурентоспроможність рибогосподарського підприємства. Зменшення собівартості продукції сприяє зниженню цін, а отже, підвищенню добробуту. Наведіть приклади, коли зниження собівартості стає недоцільним і навіть шкідливим.

Пояснення: _____

3. Чи доцільно використовувати систему управління витратами на вітчизняних рибогосподарських підприємствах з урахуванням зарубіжного досвіду?

Пояснення: _____

4. Як обґрунтувати доцільність використання певного методу прогнозування собівартості нових видів продукції?

Пояснення: _____

5. Визначте, які з економічних витрат підприємства є зовнішніми, а які – внутрішніми:

- а) грошові виплати постачальникам сировини;
- б) грошові виплати постачальникам палива;
- в) оплата транспортних послуг; г) витрати на напівфабрикати;
- д) видатки на електроенергію.

6. З наведених видів витрат виберіть постійні та змінні:

- а) на утримання управлінського апарату;
- б) на страхування підприємства;
- в) на заробітну плату виробничому персоналу;
- г) на сировину;
- д) на електроенергію;
- е) на напівфабрикати;
- є) на охорону підприємства;
- ж) амортизаційні відрахування.

7. Для розрахунку виробничої собівартості продукції було включено такі витрати:

Вихідна інформація		
№ п/п	Статті витрат	Сума, грн
1	Комбікорми	122 700
2	Напівкомбінезони рибальські	1 700
3	Цьоголітка власного виробництва	73 200
4	Витрати на збут	12 250
5	Нарахована заробітна плата працівникам, зайнятим виробництвом продукції	14 300
6	Нарахована заробітна плата адміністративному персоналу	22 840
7	З поточного рахунку перераховано податки до бюджету	3 100
8	Витрати пакувальних матеріалів для затарювання копченої продукції	17 700
9	Рибопосадковий матеріал, придбаний зі сторони	187 250
10	Ноші для переміщення риби	900
11	Добрива	2 800
12	Нарахована амортизація основних засобів	9 100

Необхідно:

- а) розрахувати виробничу собівартість продукції аквакультури

Розв'язок: _____

8. Визначте та проаналізуйте структуру собівартості продукції, якщо відомо:

Кошторис виробництва

Статті витрат	Базовий		Звітний		Відхилення	
	Сума тис.грн	Струк- тура	Сума тис.грн	Струк- тура	Абсо- лютне	Відно- сне
Матеріальні витрати	5210		5400			
Заробітна плата	2050		2300			
Відрахування на соціальні потреби	890		1000			
Амортизація основних засобів і нематеріальних активів	800		800			
Інші витрати	450		500			
Витрати на виробництво						
Позавиробничі витрати	340		350			
Повна собівартість товарної продукції						

Висновок: _____

Запитання для самоконтролю



1. Характеристика витрат підприємства та їх класифікація.
2. З чого складаються витрати на виробництво?
3. Види собівартості продукції.
4. Розкрийте порядок обчислення собівартості продукції.
5. Поясніть, що означає показник «структура собівартості продукції»?
6. Що таке калькулювання собівартості продукції?
7. З яких витрат складається виробнича собівартість продукції?
8. Роль калькулювання для обґрунтованого управління виробничими процесами на рибогосподарському підприємстві.
9. Вкажіть типову номенклатуру витрат виробництва на рибницьких господарствах.
10. Дайте характеристику витратам на освоєння та підготовку виробництва рибної продукції.
11. Стратегія та шляхи зниження собівартості продукції.

Тема 7. Кінцеві результати діяльності рибогосподарських підприємств

Мета: закріпити теоретичні поняття про кінцеві результати діяльності рибогосподарських підприємств.

Методичні рекомендації. Студенту потрібно скористатися навчальними публікаціями (підручниками, навчальними посібниками тощо), щоб розглянути: кінцеві результати діяльності рибогосподарських підприємств.

Завдання: 1) кожен студент має підготуватися до практичного заняття по лекційному матеріалу; 2) скористатися додатковими джерелами інформації для осягнення нижченаведеного плану питань по цій темі; 3) опрацювати відповідну навчальну й довідкову літературу 4) подати підготовлений матеріал, винесений на практичне заняття.

Теоретичні відомості:

Товарна продукція – економічний показник, який характеризує в грошовому вигляді _____ та готової до реалізації продукції.

Визначається за формулою:

$$ТП = ГП + НФ + П, \quad (7.1)$$

де ГП – загальна вартість всіх видів готової продукції;

НФ – напівфабрикати, призначені для продажу;

П – послуги, надані різним споживачам.

Відношення всієї товарної продукції до валової, вираженої у відсотках, називають *рівнем* _____, який визначають за формулою:

$$P_T = (ТП : ВП) \cdot 100 \%, \quad (7.2)$$

де P_T – рівень товарності продукції, %;

ТП – товарна продукція, грн. або ц;

ВП – валова продукція, грн. або ц.

Чиста продукція – це новостворена вартість, найважливіша складова виробленого сукупного продукту (валової продукції) підприємства, що характеризує _____.

Чиста продукція може бути визначена за формулою :

$$ЧП = ТП - МВ - А, \quad (7.3)$$

де ТП – товарна продукція; МВ – матеріальні витрати; А – амортизація.

Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства – це різниця між загальною сумою отриманих доходів та здійснених _____ підприємства на виробництво.

Виручка від реалізації товарної продукції підприємства (V_p) за мінусом собівартості товарної продукції ($C_{\text{ТОВ ПРОД}}$) становить **прибуток від реалізації продукції**.

Прибуток від реалізації продукції рибогосподарського підприємства розраховується:

$$П_{\text{РЕАЛ}} = V_p - C_{\text{ТОВ ПРОД}}, \quad (7.4)$$

Балансовий прибуток розраховується за формулою :

$$П_{\text{БАЛ}} = П_{\text{РЕАЛ}} \pm П_{\text{ПОЗАРЕАЛ}} + П_{\text{ДОП}} \quad (7.5)$$

Рибогосподарські підприємства визначають прибуток на різних стадіях його формування:

- ✓ валовий прибуток;
- ✓ операційний прибуток;
- ✓ прибуток від звичайної діяльності до оподаткування;
- ✓ прибуток від звичайної діяльності після оподаткування;
- ✓ чистий прибуток.



Рис 7.1 Складові балансового прибутку підприємства

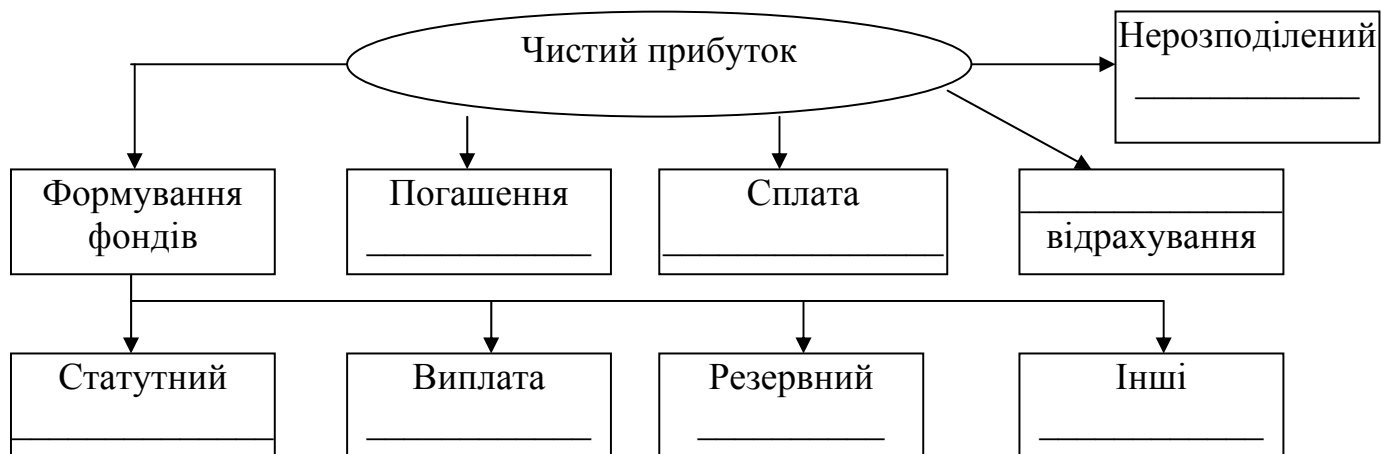


Рис. 7.2. Схема розподілу чистого прибутку рибогосподарського підприємства

Чистий прибуток – це прибуток, який _____ підприємства після здійснення всіх _____ до бюджету та за іншими зобов'язаннями.

Чистий прибуток ($\Pi_{\text{чист}}$) розраховується за формулою:

$$\Pi_{\text{чист}} = \Pi_{\text{бал}} - \Pi_{\text{л}}, \quad (7.6)$$

де $\Pi_{\text{л}}$ – першочергові платежі (податок на прибуток, відсоток за користування кредитом тощо).

Задачі:

1. Як відомо, прибуток розглядають як надлишок виручки над витратами виробництва, як результат процесу виробництва. Іноді прибуток вважають частиною витрат виробництва. Чи можна погодитися з таким визначенням?

Пояснення: _____

2. Обсяг реалізованої продукції підприємством становить 170 т. Ціна реалізації 1 кг риби становить 40 грн. Розрахувати виручку від реалізації продукції.

Розв'язок: _____

3. Підприємством виловлено 57 000 т коропа. Реалізовано 51 325 т товарної риби. Ціна реалізованої продукції за 1 кг – 27,0 грн. Витрати на

виробництво – 948 600 грн. Розрахувати прибуток рибогосподарського підприємства.

Розв'язок: _____

4. Витрати на виробництво продукції – 567 998 грн. Виручка від реалізації продукції – 705 625 грн. Обчислити прибуток підприємства.

Розв'язок: _____

5. Визначити, скільки підприємство виробило продукції, якщо виручка від реалізації рибної продукції – 905 600 грн. Ціна реалізованої продукції за 1 кг – 19,25 грн.

Розв'язок:

6. Валовий прибуток підприємства становить 500 тис. грн., орендна плата – 10 тис. грн., відсоток за кредит – 50 тис. грн., податки – 150 тис. грн. На благодійні та інші фонди витрачено 40 тис. грн. Який чистий прибуток підприємства?

Розв'язок: _____

7. Обсяг реалізованої продукції дорівнює 300 млн. грн., її собівартість – 100 млн. грн. Основні засоби підприємства – 800 млн. грн. Нормальний прибуток – 10 % авансового капіталу. Обчисліть обліковий (бухгалтерський), економічний і нормальний прибуток.

Розв'язок: _____

8. Визначте величину чистого прибутку за такими даними: виручка від реалізації продукції дорівнює 1500 тис. грн., сукупні витрати – 900 тис. грн.,

норма оподаткування – 30 %. На орендну плату та сплату відсотків за кредит витрачено 100 тис. грн.

Розв'язок: _____

9. Підприємством виловлено 51 000 т товарного коропа. Реалізовано 51 300 т продукції. Ціна реалізованої продукції за 1 кг – 25,0 грн. Визначити виручку від реалізації продукції.

Розв'язок: _____

10. Визначити балансовий прибуток за такими даними:

Показник	Сума, тис. грн
Обсяг реалізації продукції (виручка)	490
Повна собівартість реалізації продукції	352
Прибуток від реалізації іншої продукції	103
Інші позареалізаційні доходи	1,2
Позареалізаційні збитки	5,4
Середньорічна вартість:	
– основного капіталу	880
– оборотних засобів	185

Розв'язок: _____

Запитання для самоконтролю



1. З якою метою визначають обсяг валової продукції рибного господарства.
2. Поясніть, чим відрізняється реалізована продукція від товарної?
3. Для чого визначають показник питома вага чистої продукції у валовому продукті?
4. Охарактеризуйте складові валового доходу рибогосподарського підприємства.
5. Перелічіть складові балансового прибутку рибогосподарського підприємства.

Тема 8. Ефективність діяльності рибогосподарських підприємств

Мета: закріпити теоретичні поняття про ефективність діяльності рибогосподарських підприємств.

Методичні рекомендації. Студенту потрібно скористатися навчальними публікаціями (підручниками, навчальними посібниками тощо), щоб розглянути та закріпити практичну роботу з теми: ефективність діяльності рибогосподарських підприємств.

Завдання: 1) кожен студент має підготуватися до практичного заняття по лекційному матеріалу; 2) скористатися додатковими джерелами інформації для досягнення нижченаведеного плану питань по цій темі; 3) опрацювати відповідну навчальну й довідкову літературу 4) подати підготовлений матеріал, винесений на практичне заняття.

Теоретичні відомості:

Ефективність – це економічна категорія, що відображає співвідношення між _____ витраченими на їх досягнення ресурсами, в якій відображається _____ сторін суспільного виробництва – результативність.

Необхідно упорядочити в систему показники для оцінки ефективності рибогосподарського виробництва:

- натуральні
- вартісні

Рентабельність характеризує прибутковість, дохідність підприємства. Цей показник дає можливість визначити, яка продукція більш прибуткова, тобто вигідніша для виробництва.

Рівень рентабельності продукції визначається як відношення прибутку до витрат на її виробництво. Визначається за формулою:

$$P_{\text{ПР}} = (П : С) \cdot 100 \%, \quad (8.8)$$

де П – _____; С – _____.

Показник **норма прибутку** ($H_{\text{ПР}}$) розраховується за формулою:

$$H_{\text{ПР}} = П : (O_{\text{BK}} + O_{\text{BK}}) \cdot 100 \%, \quad (8.9)$$

де O_{BK} – _____;

O_{BK} – _____.

З економічної точки зору показник **норма прибутку** показує, скільки грошових одиниць прибутку приносить кожна _____ функціонуючих засобів.

Особливого значення норма прибутку набуває в умовах ринку, оскільки даний показник свідчить про те, в яке виробництво доцільно вкладати капітал, здійснювати _____.

Загальна рентабельність виробництва визначається за формулами:

$$P_{\text{ЗАГ}} = \frac{\Pi}{(S_{\text{СР}} + S_{\text{НОЗ}})} \cdot 100 \%, \quad (8.10)$$

$$P_{\text{ЗАГ}} = \frac{\Pi}{C_{\text{ТОВ ПРОД}}} \cdot 100 \%, \quad (8.11)$$

де Π – прибуток підприємства;

$S_{\text{СР}}$ – середньорічна вартість основних засобів підприємства;

$S_{\text{НОЗ}}$ – середньорічний _____ підприємства;

$C_{\text{ТОВ ПРОД}}$ – собівартість _____ продукції.

Розрахункова рентабельність виробництва обчислюється за формулою:

$$P_{\text{ЗАГ}} = \frac{\Pi_{\text{ЧИСТ}}}{S_{\text{СР}} + S_{\text{НОЗ}} + S_{\text{ПЛЬГ}}} \cdot 100 \%, \quad (8.12)$$

де $\Pi_{\text{ЧИСТ}}$ – чистий _____;

$S_{\text{ПЛЬГ}}$ – вартість _____ підприємства (законсервовані за рішенням уряду, прокредитовані банком тощо).

Залежно від завдань аналізу фінансово-господарської діяльності розраховуються й інші показники рентабельності.

Наприклад, **рентабельність оборотних засобів** ($P_{\text{ОБ}}$) обчислюється за формулою:

$$P_{\text{ОБ}} = \Pi : C_{\text{РП}}, \quad (8.13)$$

де $C_{\text{РП}}$ – собівартість _____.

Рентабельність власного капіталу ($P_{\text{КАП}}$) визначають за формулою:

$$P_{\text{КАП}} = \Pi_{\text{ЧИСТ}} : K, \quad (8.14)$$

де $\Pi_{\text{ЧИСТ}}$ – _____; K – _____.

Рівень продуктивності суспільної праці ($\Pi_{\text{СП}}$) визначається як відношення прибутку до середньооблікової _____, які зайняті в галузі:

$$\Pi_{\text{СП}} = \Pi : C_{\text{РЧПГ}}, \quad (8.15)$$

де $C_{\text{РЧПГ}}$ – середньооблікова чисельність _____, які зайняті в галузі.

Таблиця 8.2. Фонд заробітної плати

№ п/п	Посада	Кількість працюючих	Термін роботи протягом року, міс.	Середня заробітна плата, грн.	Сума заробітної плати за рік, грн.	
					на 1-го працівника	на всіх працівників
1.	Завідувач	1	12	2 000		
2.	Рибовод-технолог	2	12	1 500		
3.	Додатковий персонал	3	12	1 000		
4.	Охорона	4	12	800		
5.	Разом	10	х	5 300		
6.	Фонд заробітної плати	х	х	х	х	
7.	Нарахування на заробітну плату	10	12	х	х	

Таблиця 8.3. Собівартість вирощування личинок коропа та білого товстолаба

Статті витрат	Од. вим.	Норма	Ціна, грн.	Сума, грн.	Питома вага, %
Матеріали:	кг				
а) гіпофіз	г	2,8	3000		
б) молоко	кг	54	3,00		
Корми	ц	20	600		
Біопрепарати і медикаменти, зокрема: метиленовий синій	-	-		700	
	кг	1	700,0		
Інші матеріали (ноші для перенесення плідників, тази для ікри, тази для спермо- продукції, кисень, ізоляційна плівка)				10 000	
Електроенергія на технологічні цілі	кВт		-	6000	
Основна і додаткова заробітна плата виробничих робітників з					
Ремонт засобів лову, промінвентарю				2200,0	
Інші виробничі витрати				7 738	
Виробнича собівартість	х	х	х		100

У структурі заробітної плати найбільшу питому вагу становить заробітна плата з відрахуваннями (80 %).

Витрати на виробництво – _____ грн.

Розрахунок показників економічної ефективності діяльності наведено в табл.

8.4.

Таблиця 8.4. Економічна ефективність відтворення личинок коропа та білого товстолоба

№	Показники	Значення
1	Вироблено продукції, млн. шт.	
2	Реалізовано продукції, млн. шт.	
3	Виручка від реалізації, грн.	
4	Витрати на виробництво, грн.	
5	Прибуток, тис. грн.	
6	Рентабельність, %	

Рівень рентабельності дорівнює _____ %, що свідчить про ефективність процесу заводського відтворення личинок коропа та білого товстолоба на даному підприємстві.

Економічна ефективність діяльності повносистемного осетрового господарства

Для досягнення високої економічної ефективності необхідно суворо дотримуватися технологічних вимог, заходів щодо заощадження матеріалів і ресурсів, чіткої організації праці, розв'язання соціальних проблем у колективі підприємства та здійснення інших факторів, спрямованих на здешевлення вирощеної риби з високими споживчими якостями.

У товарному осетровому господарстві вирощують тріліток ленського осетра. Водне дзеркало – 104,5 га.

Прилегла територія, для розміщення виробничо-побутових об'єктів – 5 га. Однорічок ленського осетра купують у спеціалізованих рибних господарствах. Земля використовується на умовах оренди. Орендна плата за рік – 200 грн./га. Витрати на оренду становлять 21 900 грн. (_____).

Обсяг реалізованої продукції – 150 000 кг. Фонд робочого часу, за який нарахована заробітна плата працівникам – 31 350 людино-годин.

Фонд оплати праці працівників товарного осетрового господарства обчислюється шляхом множення місячного посадового окладу на кількість місяців у році, після чого підсумовують заробітну плату усіх працівників (табл. 8.5).

Розрахунок собівартості вирощування ленського осетра наведено в табл. 8.6

Таблиця 8.5 Фонд оплати праці працівників

Посада	Кількість штатних одиниць, людей	Місячний оклад, грн.	Преміальна оплата у кінці поточного року, грн.	Річний фонд оплат праці, грн.
Директор	1	2 500		
Бухгалтер	1	2 000		
Головний рибовод	1	2 000		
Головний інженер	1	2 000		
Іхтіопатолог	1	2 000		
Рибовод	4	1 700		
Охоронець	3	1 500		
Водій	1	1 500		
Прибиральниця	1	1 000		
Тимчасових робітників	5	1 000		
Всього	19	17 400		

Таблиця 8.6 Виробнича собівартість вирощеної продукції

Статті витрат	Од.вим.	Норма	Ціна	Сума, грн
Матеріальні витрати				3 953 509
рибопосадковий матеріал	екз	123 115 · 0,1 кг	80 грн за 1 кг	984 920
гранульовані комбікорми	кг	120 532	10 грн/кг	1 205 320
пастоподібні комбікорми	кг	421 862	4 грн/кг	1 687 448
органічні добрива	кг	305 400	20 грн/т	6 108
мінеральні добрива	кг	32 093	1 000 грн/т	32 093
негашене вапно	кг	125 400	300 грн/т	37 620
Заробітна плата з відрахуваннями	грн			481 780
Ветеринарні препарати	грн			7 350
Паливно-мастильні матеріали	л			17 100
Електроенергія	кВт			16 900
Амортизація основних засобів	грн			31 900
Інші матеріальні витрати (спецодяг, знаряддя лову, інвентар)	грн			77 650
Транспортні витрати	грн			70 220
Загальновиробничі витрати	грн			80 930
Витрати на утримання і експлуатацію машин і обладнання	грн			50 000
Інші витрати	грн			59 070
Разом				4 846 409

Собівартість продукції за 1 кг риби – 32,31 грн/кг
(_____).

Оптова ціна збуту товарного ленського осетра – 40 грн/кг;

Отже, виручка від реалізації: 150 т · 40 грн/кг = 6 000 000 грн.

Прибуток рибогосподарського підприємства – 1 153 591 грн.
(_____).

Прибуток на 1 га водного дзеркала – 11 039 грн (_____).

Прибуток є не тільки основним джерелом фінансових ресурсів, але й одним з елементів, що формує найбільш важливий показник економічної ефективності виробництва – рентабельність. Цей показник містить у собі загальний прибуток та всі витрати, спожиті під час виробництва і становить 23,8 % (_____), що означає дохідність та доцільність здійснення рибогосподарського виробництва.

Економічна ефективність є узагальнюючою економічною категорією, яка показує результативність виробництва живої і уречевленої праці. Ефективність товарного осетрового господарства за весь цикл вирощування ленського осетра наведено у табл. 8.7.

Таблиця 8.7 Економічна ефективність вирощування ленського осетра

№	Показники	Значення
1.	Обсяг реалізованої продукції, т	150
2.	Оптова ціна збуту, грн/кг	40
3.	Виручка від реалізації, грн	6 000 000
4.	Витрати на виробництво, грн	4 846 409
5.	Собівартість продукції, грн/кг	32,31
6.	Прибуток, грн	1 153 591
7.	Рентабельність, %	23,8
8.	Трудомісткість	0,2
9.	Капіталовіддача	0,12
10.	Капіталомісткість	8,3
11.	Матеріаломісткість	28,1

Отже, _____.

Рівень матеріаломісткості продукції є все ще _____ і свідчить про _____.

Методи оцінки збитку від хвороб риб, витрат на протиепізоотичні заходи і визначення економічної ефективності їх проведення

Хвороби риб в умовах аквакультури надають істотний вплив на ефективність роботи багатьох рибоводних підприємств. Для боротьби з хворобами риб потрібні значні кошти, раціональне використання яких повинно бути економічно обґрунтоване.

Оцінка економічного збитку від хвороб риб

Економічний збиток, нанесений хворобами риб, являє собою грошові вираження втрат рибоводної продукції.

Він складається з втрат прямої загибелі риб, зниження темпу їх росту, плодовитості, втрати _____ вартості, погіршення товарних _____, вимушена реалізація риби за нижчими _____.

Збиток від загибелі чи вимушеної реалізації риби визначають за формулою:

$$Y_1 = n_{\Pi} m C - B,$$

n_{Π} - кількість загиблих чи вимушено _____ риб, шт.;

m - планована кінцева _____, кг;

C - ціна _____ риби грн./кг;

B - виручка від вимушено _____ риби, грн.

Збиток від зниження приросту маси риби визначають за формулою:

$$Y_2 = n_{\text{в}} (m - m_{\text{в}}) C,$$

де $n_{\text{в}}$ - число _____ риб (кількість хворих риб у ставку, за вирахуванням загиблих), шт.;

m - _____ маса риби, кг;

$m_{\text{в}}$ - середня маса _____ риби, кг;

C - ціна _____, грн./кг.

Оцінку впливу хвороби на ріст риби визначають в кожному конкретному випадку шляхом порівняння хворих (перехворілих) риби і нехворілих риби в декількох (2 - 3) ідентичних за умовами і біотехніки вирощування риби в ставках, басейнах, водоймах.

Збиток від втрати племінної вартості чи зниження якості продукції (товарної риби, рибопосадкового матеріалу) в результаті хвороби визначають за формулою:

$$Y_3 = n_p m_p (C - C_p),$$

де n_p , m_p , C_p – кількість, середня маса і реалізаційна _____
риб, які втратили племінну вартість _____, шт., кг, грн./кг;
 C – ринкова ціна _____ риби, грн./кг.

Складові елементи економічного збитку можуть бути визначені одночасно або в різний час.

Загальну величину економічного збитку (Y_0) визначають як суму складових частин економічного збитку:

$$Y_0 = Y_1 + Y_2 + Y_3.$$

Визначення витрат на протиепізоотичні заходи

Витрати напроти епізоотичні заходи (організаційні, ветеринарно–санітарні, лікувально-профілактичні) включають в себе трудові і матеріальні кошти.

Загальну суму витрат на протиепізоотичні заходи (Z_0) визначають за формулою:

$$Z_0 = Z_T + K,$$

де Z_T – поточні витрати, пов'язані з _____ планованих заходів, грн.;
 K – відрахування на _____ витрати, грн.

Розрахунок вартості витрачених лікувальних препаратів

Розрахунок вартості витрачених лікувальних препаратів чи дезінфектантів залежить від ціни і кількості витраченого препарату:

$$C_{\Pi} = C_{\Pi} K,$$

де C_{Π} – вартість витрачених препаратів, грн.;

C_{Π} – ціна препарату, грн./кг; K – кількість препарату, необхідна для проведення обробки, кг.

Кількість препарату, необхідна для проведення обробки, залежить від об'єму оброблюваної _____ і _____ обробки.

При використанні препаратів, внесених у воду (ставка, басейна, садка), їх кількість розраховують виходячи із робочої концентрації препарату (в $г/м^3$), об'єму води (в ставку, басейну, садку) (в $м^3$) і стислості проведених обробок.

При розрахунку лікарських засобів, що даються з кормом, враховують їх дозу (на 1 кг маси риби) і загальну кількість риби, якій необхідно дати лікувальний корм чи загальна кількість _____ при дозуваннях препарату на 1 кг _____.

При ін'єктуванні витрату препарату враховують, множивши дозу препарату (в мг/кг чи г/кг маси риби) на масу всієї партії риби, яка піддається лікуванню.

Визначення економічної ефективності проведених лікувально-профілактичних в оздоровчих заходах

В загальному вигляді економічна ефективність протиепізоотичних заходів представляє собою різницю між запобіганнями в результаті проведення лікувально-профілактичних та оздоровчих заходів економічного збитку і витрат, витраченими на їх проведення,

$$\Xi = Y_{\text{п}} - Z_{\text{о}},$$

де $Y_{\text{п}}$ - відвернений економічний _____, грн.;

$Z_{\text{о}}$ – витрати на _____ заходи.

При розрахунку відверненого збитку попередньо встановлюють (по фактичним даним за 2 -3 останніх роки):

Коефіцієнт захворюваності риб

$$K_{\text{з}} = n_{\text{б}}/n,$$

де n – число сприятливих до _____ риб, шт.;

$n_{\text{б}}$ - число _____ риб, шт.;

Коефіцієнт летальності

$$K_{\text{л}} = n_{\text{п}}/n_{\text{б}},$$

де $n_{\text{п}}$ - число з _____ риб, тис. шт.;

$n_{\text{б}}$ - число хворих _____, шт.;

питому величину економічного збитку на одиницю продукції (грн./шт.)

$$K_{\text{у}} = Y/n_{\text{б}},$$

де Y – економічний збиток від хвороби в середньому за останні 2-3 роки, грн.;

$n_{\text{б}}$ - число _____, шт.

При визначенні цих коефіцієнтів використовують результати вибіркового обстеження ряду найближчих господарств або районів за період неблагополуччя (реєстрації хвороб), а також дані спеціальних досліджень (спостережень, експериментів) оброблені відповідно до вимог варіаційної статистики.

Коефіцієнти можливої захворюваності в неблагополучних ставках, господарствах або районах характеризують тяжкість перебігу хвороби, коли з тих чи інших причин не були поведені лікувально-профілактичні заходи, а також якщо їх виконали із запізненням або неякісно.

Використовують їх і при економічному обґрунтуванні необхідності проведення протиепізоотичних заходів.

Відвернений економічний збиток в окремому господарстві, внаслідок профілактики та ліквідації хвороб риб ($Y_{\text{п1}}$), визначають за формулою:

$$Y_{\text{п1}} = n' K_{\text{з1}} K_{\text{у}},$$

де n' - загальне число сприйнятливих до хвороби риб підданих _____ обробці, тис. шт.;

$K_{з1}$ - коефіцієнт можливої захворюваності риб в _____ ставках;

K_y - коефіцієнт питомого економічного _____, грн/тис. шт.

При виникненні хвороби в хазяйстві і в подальшому застосуванні терапевтичних заходів відвернений економічний збиток розраховують за формулою:

$$Y_{п2} = n_T m_T K_L Ц - Y_0,$$

де n_T, m_T - загальне число і середня маса _____, підданих терапевтичній обробці, шт., кг;

K_L - коефіцієнт можливої летальності;

$Ц$ - оптова ціна кінцевої _____, грн./кг;

Y_0 - фактичний економічний збиток в результаті _____ хвороби, грн.

Задачі:

1. Припустимо, що на підприємстві «Форель» прибуток більший, ніж на підприємстві «Короп». Проте економісти оцінюють роботу підприємства «Короп» як кращу порівняно з підприємством «Форель». Які можуть бути підстави для такої оцінки?

Пояснення: _____

2. На рибогосподарському підприємстві норма прибутку помітно зросла. Однак чи обов'язково це свідчить про підвищення рентабельності підприємства, поліпшення ефективності його діяльності?

Пояснення: _____

3. Обсяг реалізованої товарної продукції підприємством становить 170 т. Ціна реалізації 1 кг риби становить 30 грн. Витрати на виробництво становлять 4 159 009 грн. Розрахувати рентабельність виробничої діяльності.

Розв'язок: _____

5. Підприємством виловлено 500 000 т товарного коропа. Реалізовано – 512 300 т продукції. Ціна реалізованої продукції за 1 кг – 15,0 грн.

Витрати на виробництво – 6 567 998 грн. Обчислити рентабельність діяльності підприємства.

Розв'язок: _____

5. Підприємством виловлено 490 000 т риби. Реалізовано 409 323 т. Ціна реалізованої продукції за 1 кг – 17,0 грн. Витрати на виробництво складають 5 500 000 грн. Розрахувати виручку від реалізації продукції, прибуток та рентабельність.

Розв'язок: _____

6. Виручка від реалізації продукції – 9 000 225 грн. Витрати на виробництво продукції – 7 500 999 грн. Визначити рентабельність.

Розв'язок: _____

7. Якою є рентабельність підприємства, якщо середньорічна вартість його основних засобів – 801 тис. грн., середні залишки нормованих оборотних засобів – 62 тис. грн., балансовий прибуток – 55 тис. грн.?

Розв'язок: _____

8. Обчисліть рентабельність рибогосподарського підприємства, яке випустило продукцію на суму 10 млн. грн., собівартість якої – 9 млн. грн. Основні та оборотні засоби підприємства становлять 4 млн. грн.

Розв'язок: _____

9. Визначити економічну ефективність діяльності господарства.

Показник	Рік		Звітний рік у % до базисного
	базисний	звітний	
Вихідні дані			
Виручка від реалізації продукції, тис. грн	300	380	
Витрати виробництва, тис. грн	280	300	
у т.ч. постійні витрати	90	90	
змінні витрати	190	210	
Розрахункові показники			
Маржинальний дохід, тис. грн			
Коефіцієнт маржинального доходу			
Критичний обсяг виробництва (точка беззбитковості), тис. грн			

Висновки: _____

Запитання для самоконтролю



1. Дайте визначення валової і товарної продукції рибного господарства.
2. Розкрийте суть чистої продукції підприємства.
3. Вкажіть, з чого складається балансовий прибуток?
4. Наведіть, що входить до виручки від позареалізаційних операцій.
5. Запропонуйте основні шляхи збільшення прибутку на рибогосподарських підприємствах.
6. Вкажіть чинники, які впливають на величину виручки від реалізації продукції.
7. Що таке прибуток від реалізації продукції?

8. Як змінюється прибутковість рибогосподарських підприємств під впливом дії окремих чинників?
9. Як державна політика оподаткування впливає на прибутковість рибогосподарських підприємств?
10. Назвіть види рентабельності.

Тема 9. Ціноутворення і ціни на продукцію рибного господарства

Мета: закріпити теоретичні поняття про ціноутворення і ціни на продукцію рибного господарства.

Методичні рекомендації. Студенту потрібно скористатися навчальними публікаціями (підручниками, навчальними посібниками тощо), щоб розглянути поняття про: ціноутворення і ціни на продукцію рибного господарства.

Завдання: 1) кожен студент має підготуватися до практичного заняття по лекційному матеріалу; 2) скористатися додатковими джерелами інформації для осягнення нижченаведеного плану питань по цій темі; 3) опрацювати відповідну навчальну й довідкову літературу 4) подати підготовлений матеріал, винесений на практичне заняття.

Теоретичні відомості:

Ціна – це грошовий вираз вартості (кількості грошей), що сплачений за

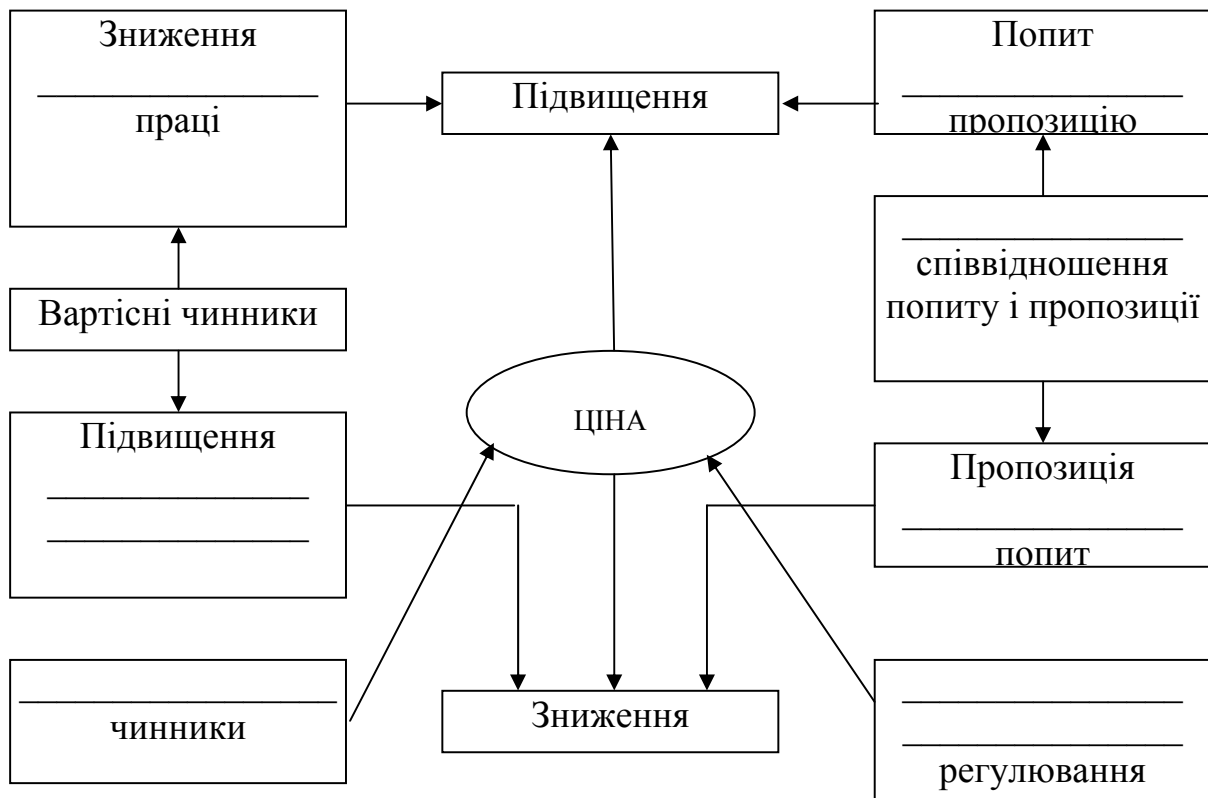


Рис. 9.1 Чинники, які впливають на ціну товару

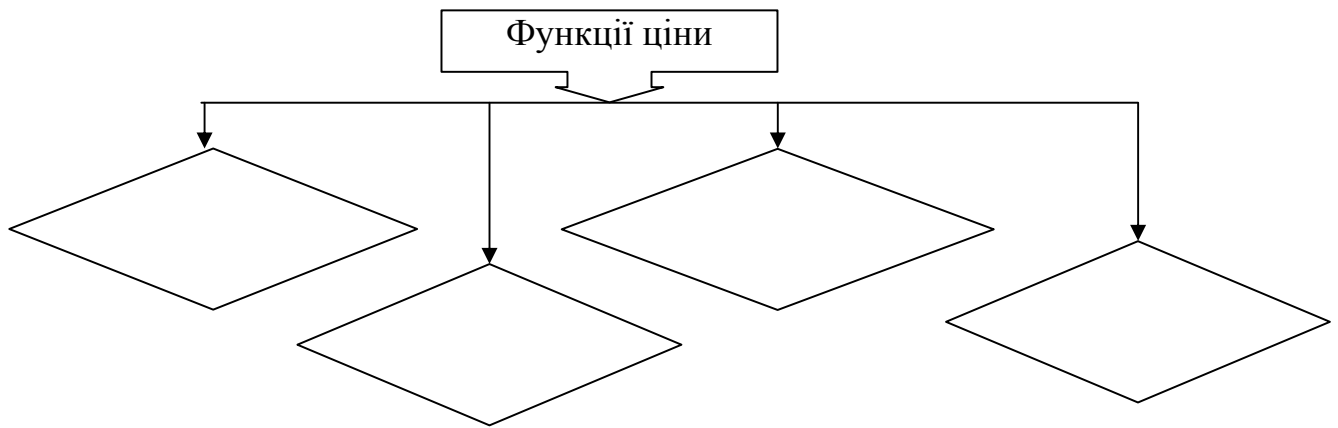


Рис. 9.2 Функції ціни

Методи ціноутворення – це способи визначення ціни на певний вид товару.

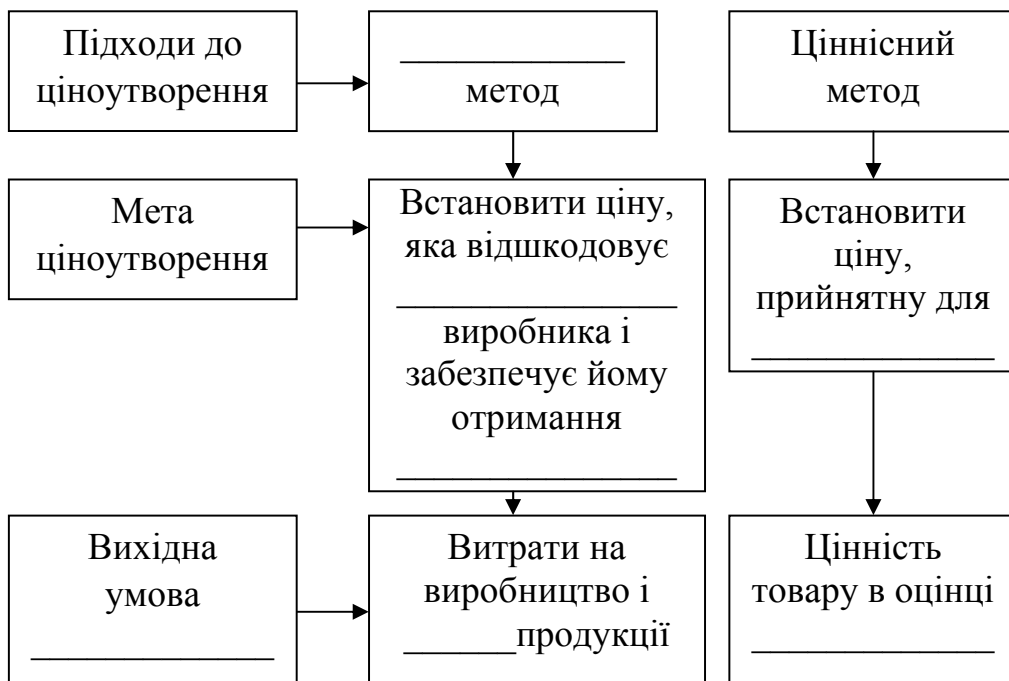


Рис. 9.3 Зміст витратного і ціннісного підходів до ціноутворення

Задачі

1. Ціни виконують різні функції, зокрема розподільчу і стимулюючу. Відомо, що там, де є розподіл, присутній стимул, а виникнення останнього передбачає розподіл ресурсів. Чи існує тотожність між цими функціями?

Яка Ваша думка щодо функцій ціни?

Пояснення: _____

2. Деякі економісти вважають, що використання реклами як цільової інформації про споживчі властивості товарів та послуг для їх популяризації і збуту є обов'язковою умовою. Проте із практики відомі випадки, коли реклама не потрібна. Чи згодні Ви з цим? Наведіть приклади.

Пояснення: _____

3. Вільні ціни є ознакою ринкової економіки. Вони не повинні регулюватися державними органами. Проте іноді можна почути про необхідність регулювання цін, в якому активну участь має брати держава. Чи існує державне регулювання цін, якщо так, то у чому полягає його сутність? Коли воно потрібне?

Пояснення: _____

4. Які з наведених чинників, що впливають на формування ціни, є вартісними:

- а) перевищення попиту над пропозицією;
- б) зниження продуктивності праці при виробництві товару;
- в) підвищення продуктивності праці при виробництві товару;
- г) перевищення пропозиції над попитом;
- д) впровадження нової техніки і технології;
- є) підвищення кваліфікації працівників;
- є) поліпшення організації виробництва і праці;
- ж) зростання матеріальної зацікавленості;
- з) сезонні коливання у виробництві рибогосподарської продукції;

и) безоплатне надання матеріальних благ за рахунок суспільних фондів споживання?

5. З наведених чинників виберіть ті, які впливають на підвищення і зниження цін:

- а) моральне зношення товарів;
- б) скорочення виробництва товарів;
- в) зростання виробництва товарів;
- г) зниження собівартості товару;
- д) поліпшення якості товару без збільшення витрат;
- є) поліпшення якості товару за рахунок використання дорожчих матеріалів;
- є) уміла організація реклами;
- ж) сезонний характер продукції.

6. Припустимо, що ціна на певний товар становить 35 грн. За інших однакових умов продуктивність праці при виробництві цього товару зросла удвічі, попит на цей товар збільшився також удвічі. Як зміниться ціна на цей товар?

Пояснення: _____

7. Вкажіть, як визначається максимальна ціна рибної продукції:

- а) повною собівартістю, прибутком підприємства та величиною економічного ефекту;
- б) рівнем витрат підприємства та його прибутком;
- в) переходом підприємства на нову продукцію і урахуванням витрат майбутніх періодів;
- г) повною собівартістю.

8. Оберіть види лімітних цін:

- а) максимальна;
- б) оптова;
- в) роздрібна;
- г) мінімальна.

9. Рівень світової ціни на товар зазвичай встановлюється групою країн, які експортують більшу частину обсягу цього товару на світовий ринок. Згідно з

іншою думкою, світова ціна відображує інтернаціональну вартість товарів. Ці два визначення чимось відрізняються чи вони є тотожними?

Пояснення: _____

10. У багатьох підручниках, посібниках наголошується на неприпустимості монополізму в ціноутворенні у ринкових умовах. Проте в діяльності окремих структур та галузей монополізм існує. Чи є це явищем перехідного періоду, чи необхідністю, яку потрібно брати до уваги? Яка Ваша думка щодо цього?

Пояснення: _____

Запитання для самоконтролю



1. Яка роль цін у збільшенні виробництва та підвищенні якості реалізованої рибної продукції?
2. Які види цін існують на рибу та рибну продукцію?
3. Наведіть основні принципи ціноутворення на продукцію рибного господарства.
4. Яким є механізм ринкового ціноутворення?
5. Роль закупівельних і договірних цін у стимулюванні виробництва рибогосподарської продукції та підвищенні її ефективності.
6. Наведіть етапи формування ціни.
7. Наведіть види цін за такими критеріями: розміри купівлі-продажу; способи формування; територія дії.
8. Чим відрізняються національні та світові ціни? Які країни встановлюють світові ціни?

